

בס"ד

מדריך למורה לחוברת

"תורת חיים"

על חומש

ויקרא

מאת הרב אברהם שושן

כל הזכויות שמורות על פי חוקי התורה

ועל פי החוק הבינלאומי.

למחבר "ספרי שושן"

04-6722280 / 050-4133993

שיווק והפצה: דני ספרים - 08-6812225

המדריך למורה ניתן להורדה מהאתר אך ורק לשימוש לימודי אישי
עבור המורים המלמדים בחוברות "תורת חיים" על ספר ויקרא.
אסור להעתיק ואסור שימוש מסחרי מכל סוג שהוא במדריך זה.
אין להפריד חלקים מהמדריך וחובה להשאירו בתבניתו השלמה.
כל שינוי ובקשה ייעשו בתיאום וברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

תוכנית לימודים לחומש ויקרא – כיתה ד'
על-פי מתווה משרד החינוך

אספר השיעורים	הפרקים	הנושאים
5	הצעה שלנו בסוף החוברת	במהלך הוראת הפרקים הראשונים יוקדש זמן להיכרות מקדימה עם רש"י ופירושו. (דמותו, כתב רש"י, הקדמה לפירוש)
2	--	פתיחה
3-4	א'-ג'	קרבנות נדבה
3-4	ד'-ה'	קרבנות חובה
2	ו'-ז'	תורת הקרבנות לאהרן ולבניו
1	-	סיכום
2	ח'	שבעת ימי המילואים
4	ט'-י'	היום השמיני ומות בני אהרן, סיכום
3	יא	בעלי-חיים מותרים ואסורים באכילה
2-4	י"ב-ט"ו	חוקי הנגעים והטהרה
3-4	ט"ז	עבודת כהן גדול
2	-	משימת הערכה
1-2	י"ז	איסור אכילת דם
1-2	י"ח	איסורי ההליכה בחוקות הגויים
1	-	סיכום
18	י"ט	משימת הערכה – רש"י קובץ מצוות בפרק י"ט
1	כ"א-כ"ב	דיני כהנים וקרבנות
5	כ"ג	פרשת המועדות, משימת הערכה
3-4	כ"ד	שמן המאור, לחם הפנים, המקלל
1		סיכום
3	כ"ה	שמיטה ויובל
3	כ"ה	חובת הגאולה
3	כ"ו	ברכות וקללות
1		סיכום
2	כ"ז	הקדש, סיום
חתימה		

סה"כ: 80 שיעורים

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

המדריך מחולק לשלושה חלקים

1. לימודי חובה
2. בחוברת
3. הצעות להוראה ולבחירה

1. **לימודי חובה:** הפסוקים שחובה ללמד וההדגשים בכל יחידת לימוד, על-פי מתווה משרד החינוך המפורסם באתר.

הפסוקים	הנושאים
א'-ה'	פסוקים המסומנים בהדגשה - <u>נלמדים כסדר בצמוד לפסוקים.</u>
ו'-י"ז	פסוקים שאינם מודגשים - <u>נלמדים בבקיאות ללא כניסה לפרטים.</u>

2. **בחוברת** פירוט דרך הלימוד בחוברת בהתייחסות ליחידת הלימוד.

3. **הצעות להוראה לבחירה:** אינן מופיעות בחוברת ונתונות לשיקול דעתם של המורים. פירוט ההצעות של הכותב על-פי מתווה משרד החינוך.

4. **הרחבות והוספות**

בחוברת זו השקענו כמיטב יכולתנו כמעט בכל הנושאים שבחומש כדי שיתאימו לכלל התלמידים, מתוך מחשבה כי חוברת זו אמורה לשרת קהל יעד רחב וכדי לאפשר למורים גישה ויכולת למידה מלאה. על-פי המתווה התאמנו את הרמה ללימוד עומק וללימוד בקיאות, המורים ינהגו בשיקול דעת, ובהתאם לרמת התלמידים ידלגו או יוסיפו, בנושאי החובה והרשות. והעיקר - שהתלמידים ילמדו מתוך אהבת תורה, בשמחה ובהבנה. כמו"כ הרחבנו במד"ל בנושאים מסויימים לטובת המורים בהקניית ידיעות למורים ו/ או לתלמידים. גם אלו נתונים לשיקול דעתם של המורים ע"פ העניין.

5. **רשות**

הרינו להבהיר: שאלות "רשות" המופיעות בחוברת בהחלטתו הבלעדית של המורה: האם השאלה היא רשות, או לאו.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

6. הרחבה

לתשומת לב המורים: לבד משאלות הרשות כתבנו בחוברת גם עבודות ומשימות

הנקראות "הרחבה" ולצדן סימון זה:

במקומות שונים בחוברת ההרחבה מעבר לנדרש בתכנית הלימודים, זאת בכדי לתת מענה למורים המבקשים להרחיב ולהעמיק בכל פסוק בפרק, המורים יעשו שימוש בהרחבות אלו לפי שיקול דעתם ובהתאם למספר שעות הלימוד העומדות לרשותם. הרחבות אלו מופיעות בעיקר בפרקים ד', ה', ז', י', י"א, י"ז, כ"ב, כ"ז.

טבלת סיכום עמודים ומקומות בחוברת שבהם הלימוד הוא להרחבה	
מספר עמוד בחוברת	הערות
5-8	הקדמה
11-13	הרחבה
16	הרחבה
19	הרחבה: חלקים פנימיים (אימורים) שהסירו מהקרובן
21	הרחבה
23	הרחבה: מה עושה הכהן לאחר סמיכה, וידוי ושחיטת קרבן חטאת של כהן משיח?
24	הרחבה: סדר ההזאות ומתן דמים בחטאת פנימית
25	הרחבה: מה עושים לאחר סמיכה, וידוי ושחיטת קרבן חטאת של מלך ישראל?
29	החלק הראשון בעמוד - הרחבה
31	הפירוט בטבלה מומלץ אך אינו הכרחי

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

הרחבה - "וכל הַתִּיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה".	38
הרחבה	36
הרחבה	43-44
הרחבה	53
הרחבה: המשנה במסכת חולין, פרק ג' משנה ו'.	56
אנו מציעים בחוברת דרך ללימוד הפשט ברמת בקיאות. השאלות בחוברת הן בגדר הרחבה לפי רצון המורים והם יחליטו אילו שאלות ועבודות יבצעו התלמידים.	58-61
הרחבה: שלושה מקומות קדושים במקדש	74
המשניות - הרחבה.	76
הרחבה: שאלה 5 והסיכום.	83
הרחבה: פירוש רש"י ורמב"ן.	85
אשם שפחה חרופה, אין חובה ללמד, ניתן לדלג.	99
הרחבה: הסבר לדיני טומאה	106
ניתן לתת הסבר כללי - העמוד להרחבה.	110
המשנה - הרחבה.	118
כט-לד: דינים נוספים של גאולה, אין חובה להיכנס לפירוט הנושאים, ניתן להיעזר בסיכומים ובטבלת הסיכום בעמוד 127, השאלות הן בגדר רשות.	126-127
אין חובה לענות על כל השאלות בנושא הקללות. יש לתת דגש על השאלה הראשונה בעמוד 134 ועל שאלות 2-3 בסוף עמוד 135.	134
בפרק זה ישנה הרחבה מעבר לנדרש בתכנית הלימודים, המורים יעשו שימוש בהרחבות אלו לפי שיקול דעתם ובהתאם למספר שעות הלימוד הלימוד העומדות לרשותם.	136-138

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

השימוש בחוברת

1. החוברת "תורת חיים" על ספר ויקרא, ייחודה בסגנון כתיבתה עבור תלמידי כיתות היסוד, תוך שימת דגש בפיתוח חשיבה לימודית מותאמת והפנמה חינוכית בתחומי השכל והרגש, אנו מתפללים לה' שלא תצא תקלה מתחת ידינו והחוברת תהיה לתועלת.
2. אנו מאמינים כי החוברת המוצלחת ביותר אינה יכולה להיות תחליף למורה בכיתה. היכולת של המורה להביע את עצמו במהותו ובקולו מול התלמיד - יש בה עוצמה שאינה ניתנת להעברה בשום כלי אחר, ובלימוד תורה יש לעוצמה זו משנה תוקף, ויש להשתמש בה בדיעה שכך היא.
3. חוברת העבודה לתלמיד "תורת חיים" על ספר ויקרא נועדה להיות כלי עזר לצורך חזרה, סיכום ושינון של מה שלמד התלמיד בכיתה, ולקרב אליו את החומר הלימודי, החינוכי והערכי על-ידי חשיבה, כתיבה וראייה בתחום השכל והרגש.
4. **החוברת "תורת חיים" על ספר ויקרא מיועדת לתלמידי כיתה ד'.**
5. דוגמאות למשימות שבחוברת: השלמת משפטים מתוך מאגר מילים נתון, כתיבת התשובה הנכונה, התאמה בין שאלה לתשובה, משמעות הכתוב, שאלות סגורות ופתוחות, שאלות הבנה ושאלות חשיבה ועוד...
6. בחוברת ציורים ותמונות על מנת לאפשר לתלמיד חיבור חווייתי לנלמד.

גישתנו הלימודית וייחודה של החוברת

1. הבנת הפשט היא המפתח ללימוד נכון, מובנה ואמיתי.
2. הבנה זו מתקיימת בהבנת המילים בפסוק, הרצף, ומכאן - הבנת הנושא בכללותו.
3. כל מה שנכתב בתורה הוא על מנת שנלמד אותו וממנו. גם סיפורי התורה הם בגדר לימוד מעשי הלכתי ודרך חיים.
4. העבודות בחוברת מחולקות למגוון נושאים, כגון: רמת הבנה בסיסית, חשיבה, השוואה, לימוד מסקנה להבנת הפשט, ולפי העניין החיבור לחיי היומיום.
5. לימוד רש"י או מאמרי חז"ל שבחוברת ייתכנו במקרים אלה: 1. רש"י להבנת הפשט; 2. על-פי תוכנית משרד החינוך.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא
5	במהלך הוראת הפרקים הראשונים יוקדש זמן להיכרות מקדימה עם רש"י ופירושו. (דמותו, כתב רש"י, הקדמה לפירוש)
1-2	מבוא ופתיחה

בסוף החוברת ייחדנו כמה דפים ללימוד כתב רש"י. אנו מקווים כי המורים והתלמידים יפיקו תועלת מדרך הלימוד המוצעת.

עמודים 5-8

בתחילת החוברת עמוד מבוא על המשכן, בית המקדש, חלקי המזבח וכלי הקודש; ציור המתאר שניים מתוך עשרה נסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש, על-פי מסכת אבות, פרק ה' משנה ה', בעלי חיים הכשרים להקרבה, וקרבתו שהביאו מן הצומח.

ראוי להדגיש כי מקום המקדש הוא בראש ובראשונה, **מקום השראת השכינה וגילוי קרבתו של ה' יתברך לעמו במקום זה.** לכן היו מקריבים במקום הזה קרבנות כדי לעבוד את ה' ולכפר על העברות שנעשו (ברובן) בשוגג.

חסרון המקדש בימינו הוא **החיסרון בקרבת ה' לעמו**, ועל כך צערנו בכל עת וזמן. אנו מתפללים לחידוש בית ה' בתפילת העמידה, בברכת המזון וביום שמחתו של אדם, כגון ביום חופתו של האדם, זוכרים את חורבן ירושלים באמירת הפסוק "אם אשכך, ירושלים..." ובשבירת הכוס, ואנו מתפללים שנזכה שוב לבניין בית המקדש ולקרבת ה'.

בדפים הראשונים של פרק א' ייחדנו עמודים, שבהם פירוט של בעלי-החיים שהיו מקריבים כקרבתו, והוספנו ציורים להמחשה. המורים יוכלו להשתמש בדפי המבוא ובדפים ללימוד כתב רש"י שבסוף החוברת כרצונם, להאריך או לקצר, לפי רמת התלמידים.

(אנו מאשרים לצלם את דפי הלימוד לכתב רש"י אך ורק לתלמיד שרכש חוברת, ואין לו אפשרות לכתוב בחוברת.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

מבוא ופתיחה

ספר ויקרא עוסק בדרך ההתקרבות של האדם לקב"ה - בקדושה, בטהרה ובכפרה. בחלקו הראשון של הספר: עבודת ה' במשכן או במקדש, ובו דיני הקרבנות והקדשת אהרן ובניו לכהונה. בהמשך: פרשות הטהרה והכפרה - מטומאות ונגעים שונים ועד לכפרה הכללית של הכהן הגדול "מטמאת בני ישראל ומפשעיהם... אחת בשנה", ביום הכיפורים. כל המצוות שבחומש ויקרא נאמרו למשה בסיני. זאת למדים מהפסוק שחותם את הספר, ובו נאמר: "אלה המצוות אשר ציווה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני".

הקרבנות

על מנת לקרב את נושא הקרבנות לתלמיד בבית הספר היסודי, אנו מציעים למורים ללמוד את הקדמת "החפץ חיים" לחומש ויקרא. בה הוא מבאר כי תכף ומיד יכול להיבנות בית המקדש, כבקשתנו בכל יום - בתפילת העמידה, בברכת המזון ובאני מאמין שאומרים בכל יום ולכן - מחויבים אנו ללמוד את דיני הקרבנות כדי להיות מוכנים לגאולה הקרובה שיכולה להתבצע בכל רגע.

כדי לקרב את לימוד הקרבנות ייחדנו שני עמודים בסוף פרק ה', ובהם מאמרי חז"ל, כגון:

1. מי שלומד את תורת העולה, נחשב לו כאילו הקריב קרבן עולה.
2. מי שעוסק בתורת הקרבנות, נחשב לו כאילו הקריב קרבנות, ולא רק בקרבן עולה.
3. מי שלומד תורה אינו צריך להקריב קרבנות, משום שהלימוד מכפר.

להרחבה: לפניכם חלק מדברי מדרש תנחומא, פרשת צו, פרק י"ד:

אמר רבי אסיא: למה מתחילים התינוקות של בית רבן ללמוד בספר ויקרא? אלא מפני שכל הקרבנות כתובים בו, ומפני שהם טהורים עד עכשיו, ואינם יודעים מהו טעם חטא ועון.

לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא: שיהו מתחילין תחילה בסדר הקרבנות, **יבואו טהורים ויתעסקו במעשה טהורים**. לפיכך אני מעלה עליהם כאלו הם עומדים ומקריבים לפני הקרבנות.

והודיעך שאף-על-פי שחרב בית המקדש ואין קרבן נוהג, **אילולי התינוקות שקורין בסדר הקרבנות, לא היה העולם עומד**.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

לפיכך אמר הקב"ה לישראל: בניי, אף-על-פי שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות ואין קרבן עולה נוהג, אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה ושונין בפרשת קרבנות, מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים קרבן עולה לפניי, שנאמר: "וזאת **תורת** העולה", כלומר מי שהוא **עוסק בתורת העולה** זוכה לחיי העולם הבא. (ע"כ)

בכוחו של המורה לתאר בהבנה וברגש את הסיבות מחיי היומיום של המקריב קרבנות על חטא שחטא בשוגג, או את המקריב קרבן נדבה, עולה או שלמים, ולחבר את האפשרויות והמחשבות והתוצאות לימינו.

הקדושה

במקביל לקדושת הכהנים מצטווים כל ישראל בחיי קדושה, המתבטאים בהבדלה מן העמים - בידיני מאכלות, בחוקי העריות ובמצוות רבות נוספות המיישמות את הקדושה בהתנהגות היומיומית. הבדלה זו היא התנאי לנאמר בפרק י"ט: "קדושים תהיו".

משרד החינוך הקצה 18 שעות לימוד לפרק י"ט **בפרשת קדושים**. זהו זמן משמעותי, משום שפרשה זו מהווה תשתית מרכזית וחשובה בבניין האישיות התורנית והערכית של התלמידים. לכן הרחבנו מאוד בביאור הפסוקים ובמשימות, על מנת לקשר את התלמיד לתורת חיים המיושמת הלכה למעשה.

בחלקו האחרון של הספר קדושת הזמן והמקום: "מקראי קודש" - במעגל השנה, וקדושת ארץ-ישראל - על דיני השמיטה, היובל וגאולת הנחלות הנוהגים בה.

התוכנית השנתית נועדה לתת מענה למורה לאחר שלב ההכנה של תוכן הפרקים הנלמדים, והוא נדרש לבחור את התכנים שיציע בפני התלמידים. מספר השעות השנתיות מוגבל, והתכנים רבים.

התוכנית השנתית מציעה חלוקה שנתית של שעות הנוגעת בכל הנושאים בספר, ורמת הפירוט משתנה בהתאם לנושא ובהתאמה לגיל.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

הצעה להקדמה

לימוד המשל והנמשל: "משל למלך שציווה את עבדו..."

לפניכם המשל והנמשל. מקור: מדרש רבה ויקרא, פרשה א' פסקה ז'

"ויקרא אל משה". מה כתיב למעלה מהעניין? פרשת המשכן, "כאשר צוה ה' את משה".
משל למלך שציווה את עבדו ואמר לו: "בנה לי פלטין!" על כל דבר ודבר שהיה בונה היה כותב עליו שמו של מלך, והיה בונה כתלים וכותב עליהן שמו של מלך, היה מעמיד עמודים וכותב עליהן שמו של מלך, היה מקרה בקורות והיה כותב עליהן שמו של מלך.

לימים נכנס המלך לתוך פלטין, על כל דבר ודבר שהיה מביט היה מוצא שמו כתוב עליו. אמר: "כל הכבוד הזה עשה לי עבדי, ואני מבפנים, והוא מבחוץ?" קראו לו שייכנס לפני ולפנים.

הנמשל: כך בשעה שאמר לו הקב"ה למשה: "עשה לי משכן". על כל דבר ודבר שהיה עושה היה כותב עליו משה "כאשר צוה ה' את משה".

אמר הקב"ה: "כל הכבוד הזה עשה לי משה, ואני מבפנים, והוא מבחוץ? קראו לו שייכנס לפני ולפנים". לכך נאמר: **"ויקרא אל משה"**.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרקים	פרשת "ויקרא"
5-6	פתיחה וקרבנות נדבה	א'-ג'	

פרק א' - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'-ב'	פתיחה וקישור למעשה המשכן והקריאה למשה. הקרבן: מאילו בעלי-חיים בא הקרבן?
ג'-ט'	קרבן עולה: שלוש אפשרויות. מטרת הקרבן: להתקרב ולהתכפר. האדם מביא את קרבנו וסומך עליו, (סמיכה - אם הביא מן הבקר או מן הצאן). לאחר השחיטה זורקים הכהנים את הדם על דופן המזבח ומקטירים את האיברים על המזבח. העולה - כולה לה': "והקטיר הכהן את הכול".
י'-י"ז	בנוסף לעולת הבקר אפשר להביא עולה מן הצאן או מן העוף.

מושגים: קרבן; קרבן נדבה; קרבן עולה; אֶשֶׁה לה'; תמים.

בחוברת

1. משימה: הקשר בין המילה "קרבן" ובין השורש "קרב", המלמד קרבת האדם לה' ע"י הקרבן.
2. בחוברת פירוט לסוגי הקרבנות: חי וצומח. לצורך הבנה והמחשה עמודים אלו הם הבסיס לקרבנות שמזכרים בחומש ויקרא.
3. סדר הפעולות, בו מפורטים השלבים העיקריים בהקרבת קרבן עולה והפניה לפסוקים מלווה בציורים להמחשה, ומטרתו: הכרת המושגים והשלבים.
4. העמודים הבאים רשות והרחבה. (11-13)

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

5. "אִשָּׁה רִיחַ נִיחוּחַ לָהּ" - במה ריח הקרבן טוב לה? (עמוד 13)
תשובה בחוברת ע"פ רש"י לפסוק ט', ד"ה "עולה":

עולה - לשם עולה יקטירנו. (ע"פ זבחים פ"ד)

אשה - כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש, וכל אשה לשון אש.

ניחוח - נחת רוח לפניי, שאמרתי ונעשה רצוני.

יש להדגיש: אחת המטרות המרכזיות בהקרבת הקרבן היא לכופף את רצונו של האדם לרצון ה'. עינין זה מתהווה בתהליך ההקרבה במובן ההתקרבות של האדם, ההבאה, הסמיכה, הוידוי וההקרבה. בכך נעשה רצונו של ה'.

6. להרחבה: ניתן להזכיר את המשנה במסכת אבות, פרק ב' משנה ד':

"הוא הָיָה אוֹמֵר: **עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנְךָ**, כְּדֵי שְׂיַעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כְּרְצוֹנוֹ.

בִּטֵּל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדֵי שְׂיִבְטֵל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנְךָ."

וכן את דברי דוד המלך בספר תהלים, פרק מ' פסוק ט': **"לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ, אֱלֹקֵי, חֲפָצָתִי"**.

7. **השלבים בהקרבת קרבן עולת העוף**

להרחבה: לפניכם הסבר פעולת המליקה: הכהן תופס את הציפור ביד שמאל בתפיסה מיוחדת ובעזרת ציפורן האגודל שביד ימין מולק את הציפור מהעורף - בשונה משחיטה, המתבצעת בסכין מצד הגרון ובסמיכות לסימנים (הקנה והוושט).
למתקדמים: ניתן לדמות פעולות מקבילות בין עולת הבהמה לעולת העוף. לדוגמה: פעולת המליקה מקבילה לשחיטה, פעולת מיצוי הדם מקבילה להזאה או נתינת דמים.

הצעות לבחירה

1. "כי, אם" - במשמעות של רשות.

2. קישור לתפילת העמידה: "והשב את העבודה".

3. "חוקת עולם" - מושג החוזר במצוות התורה ובספר ויקרא.

4. מה היה אומר המקריב, כשסמך את ידיו על ראש קרבן העולה, הבא בנדבה לכבוד ה'?

או בקרבן עולה, שהאדם רוצה לכפר על עברה שאין חובה להביא עליה קרבן?

ראוי לאפשר לתלמידים להביע את עצמם ולחברם בצורה רגשית למעמד הקרבת הקרבן.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

פרק ב' - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'-ג'	מנחה (סולת); קרבן מהצומח המובא מסולת, שמן ולבונה. החלק הנקמץ עולה למזבח, והנותר לכהנים.
ד'-ו'	צורות נוספות של עשיית מנחה.
י"א-י"ג	מדיני המנחה: איסור חמץ ודבש; "ברית מלח".
י"ד-ט"ז	"מנחת ביכורים" היא קרבן העומר מנחת ציבור המובאת בראשית הקציר.

מושגים: מנחה; סולת; לבונה; קמיצה; "אחד המרבה ואחד הממעיט".

בחוברת

1. פירוט חמש מנחות נדבה הנלמדות בפרק: צמה הן עשויות וההבדלים באופן הכנתן. ראוי להדגיש כי המנחה באה מסולת ושמן, ולא מבעלי-חיים. קביעת סוג המנחה נעשית על-ידי הנודר.

2. כתוב בפסוק א': **"וְנִפְשׁוּ כִּי תִקְרִיב קֶרְבֶּן מִנְחָה לָהּ"**. בחוברת ביאור ושאלה לסיכום. ניתן להרחיב את הדיון בערכם של הכוונה והמאמץ במצוות בכלל, ולהביא דוגמאות שבהן הכוונה וההשתדלות משמעותיות - אף שהערך הכספי נמוך.

מתקשר גם לנאמר בפרק הקודם על עולת העוף, הפחותה בערכה הכספי. אפשר לקשר לזמירות שבת: "השומר שבת לא-ל ירצו כמנחה על מחבת".

בחוברת שאלות ממוקדות להבנת פסוקים י"א-ט"ז.

שימו לב בחוברת להתייחסות בביאור המושג "קרבן ראשית", הבא לידי ביטוי בהקרבת שאור ודבש ב"קרבן ראשית". (פסוק י"ב); ולמנחת העומר, הנקראת גם בשם "מנחת בכורים" ונחשבת קרבן ראשית. (פסוקים י"ד-ט"ז)

**מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא**

לפניכם חלוקת הפסוקים י"א-ט"ז

שימו לב בחוברת לרעיון המוסרי בגנות הגאווה.	(י"א) "כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ, כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַה'."	איסור שאור ודבש פסוק י"א
שימו לב לקשר בין המילים בפסוק "קרבן ראשית" להסבר הפסוקים י"ב, י"ג-ט"ז.	(י"ב) "קִרְבַּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לַה', וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵעָלוּ לְרִיחַ נִיחֹחַ."	חיוב שאור ודבש פסוק י"ב
בחוברת כתבנו בכותרת תשובה אחת לשאלת הרשות, לשיקול דעתם של המורים. להרחבה תשובה נוספת ע"פ רש"י.	(י"ג) "וְכֹל קִרְבַּן מִנְחָתְךָ בְּמֶלֶח תִּמְלַח, וְלֹא תִשָּׁבֵית מֶלֶח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ, עַל כָּל קִרְבְּנֶךָ תִּקְרִיב מֶלֶח."	חיוב מלח פסוק י"ג
ראו הערה בחוברת על לימוד מפורט בפרק כ"ג.	(י"ד) "וְאִם תִּקְרִיב מִנְחָת בִּכּוּרִים לַה', אָבִיב קְלוֹי בְּאֵשׁ גָּרֶשׁ כַּרְמֶל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ..."	מנחת העומר פסוקים י"ד-ט"ז

המקור לקרבן ראשית במסכת מנחות, דף נ"ח עמוד א'.

בחוברת שאלות ממוקדות להבנת הפסוקים י"א-ט"ז.

הצעות לבחירה: אפשר להמחיש את פעולת הקמיצה, הדורשת מיומנות רבה,

וכן את העובדה כי גם המנחה היא קרבן, ושחלק ממנה מוקטר על המזבח.

עבודת המנחות - הרחבה שלנו במד"ל לטובת המורים

השימוש-לפי שיקול דעתם

העבודות העיקריות המעכבות את הכפרה, מספרן ארבע, והן מקבילות לארבע עבודות שבקרבן בהמה. ואלו הן:

קמיצה - הכהן נוטל מהמנחה מלא קומצו ומקטיר על המזבח.

הקמיצה מקבילה לשחיטה: כשם שמטרת השחיטה ליטול את החלק השייך לגבוה - כך הקמיצה מפרידה בין החלק המוקטר לגבוה לבין החלק הנאכל לכהנים.

מתן בכלי - נתינת הקומץ בתוך כלי שרת כדי לקדש אותם להקרבה.

מתן הקומץ בכלי **מקביל לקבלת הדם בכלי,**

הולכה - הולכת הקומץ והלבונה בתוך כלי שרת אל המזבח.

הולכה זו **מקבילה להולכת הדם בבהמה.**

הקטרה - הקטרת הקומץ והלבונה על-גבי המזבח.

ההקטרה **מקבילה לזריקת הדם בבהמה,** ששתיהן באות לכפרה.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

סדר עשיית המנחות

מנחת סולת - נותנים מעט שמן בכלי שרת. לאחר מכן נותנים בכלי את הסולת, ושוב נותנים על הסולת מעט שמן ובוללים. לאחר הבלילה יוצקים שוב מן השמן הנשאר, מניחים עליה קומץ לבונה, ומביאים את המנחה לכהן. (יש לציין שאת הלבונה לא בוללים עם הסולת).

מנחת מחבת ומנחת מרחשת - נותנים מעט מהשמן בכלי שרת. נותנים לתוכו את הסולת ומים פושרים, לשים את הסולת עד שתהפוך לעיסה. שוב נותנים מעט שמן ובוללים, ולאחר מכן מטגנים את העיסה במחבת או במרחשת.

<p>מרחשת - היא כלי עמוק ; לפיכך המנחה נעשית רכה. הכלי עמוק ויש בו שמן רב, ולכן בעת שהכלי על האש, המנחה שבו רוחשת; ומכאן השם "מרחשת". (תשובה לשאלת רשות בחוברת)</p>	<p>מחבת - היא כלי שטוח; וכיוון שהוא שטוח שורפת האש את השמן שבו והמנחה נעשית קשה.</p>
---	---

לאחר הטיגון מחלקים את העיסה לפתיתים, מניחים אותה בתוך כלי שרת, יוצקים עליה את השמן הנשאר, מניחים על המנחה קומץ לבונה, ומגישים לכהן.

מנחת מאפה תנור - באה כ"חלות" או כ"רקיקים". סדר עשייתם הוא: נותנים מעט שמן בכלי, מתן סולת לתוכו, ולשים את העיסה במים פושרים.

החלות - מוסיפים להן את יתר השמן, בוללים, ואח"כ אופים בתנור.

הרקיקים - אופים אותם בלא בלילה בשמן, ולאחר האפייה מושחים אותם בשמן. לאחר האפייה מחלקים את החלות והרקיקים לפתיתים, מניחים עליהם קומץ לבונה ונותנים לכהן. בפרק כתוב על סוג נוסף של מנחה הנקראת "**מנחת העומר**". מנחה זו היא מנחת ציבור, וחובה על הציבור להביאה בט"ו בניסן. היא באה משעורים, קולים אותן באש, וטוחנים אותן בדרך מיזחדת. הכמות - עישרון, ומביאים עמה לוג שמן וקומץ לבונה כשאר המנחות, וכבש לעולה. מנחה זו מתירה את התבואה החדשה באכילה.

בפרק כ"ג חוזרת התורה שוב על דיני העומר בהרחבה.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

פרק ג' - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'ה'	קרבת שלמים (בקר): הבעלים מביא את קרבנו וסומך. לאחר השחיטה זורקים הכהנים הדם ומקטירים חלקים על המזבח.
ו'י"ז	האפשרות להביא מהצאן: כבשים ועזים.

רש"י

(ג', א'): "שלמים": שמטילים שלום בעולם.

בחוברת

1. חלוקה בין שלמי נדבה לשלמי תודה, המהוויים בסיס ללימוד בפרקים הבאים באותו נושא.
2. ראוי לעורר דיון ולהקשיב לתשובות התלמידים על שאלה 3.
3. מה הם ה"אימורים"? בחוברת איור מלווה בפסוקים. הלימוד כאן יהווה בסיס להבנת פסוקים אלו, החוזרים על עצמם כמה פעמים בשאר הקרבנות.
4. הקשר בין שם הקרבן - שלמים, להיותם מטילים שלום. ראוי לעורר בשיעור הפרונטלי את התלמידים שיגיעו לבד למסקנה כי עבור שלום צריך כל אחד לוותר או לתת, כך שלכולם יהיה שייכות.
5. ערכנו השוואה בין קרבן עולה, שעליו כתוב בפרק א' ("והקריב הכהן את הכל"), לקרבן שלמים. שימו לב להתייחסות בחוברת לפסוקים ולאיוורים: "שמטילים שלום בין המזבח, הבעלים והכהן".
6. בחוברת התייחסות להקרבת קרבן שלמים מהכבשים, שבהם גם האליה מוקטרת - ראו באיור. ראוי לעמוד על הלימוד המוסרי והענייני בהקטרת האליה.
7. "חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֵיכֶם": ראוי לחבר את המילים לימינו ולהמשך הדורות, כדי לחבר את התלמידים לעבר להווה ולעתיד, וללמד כי דורות על גבי דורות עושים את רצון ה'.

הצעות לבחירה

- לאחר לימוד קרבן שלמים אפשר למיין ולהשוות את הפרטים שלמדנו באמצעות **טבלה**: קרבן מן החי - לעומת מן הצומח; בין העולה כליל - לבין המתחלק בין כולם, וכדומה. המידע שבטבלה יוסיף ויצטבר עם הוראת קרבנות החובה.

עמוד 21 בחוברת: הרחבה, לפי רצון המורים.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרקים ד'-ה'	פרשת "ויקרא"
3-4	קרבת חובה		

פרק ד' - לימוד חובה

הנושאים	הפסוקים
קרבת חטאת בא על חטא - איסור לא תעשה (איסור חמור, שזדונו כרת) הנעשה בשגגה.	א'-ב'
סוגי החוטאים המביאים קרבן: 1. כהן גדול ("הכהן המשיח"). 2. סנהדרין ("עדת ישראל"). 3. מלך ("אשר נשיא יחטא"). 4. יחיד ("נפש אחת... מעם הארץ").	ג'-ל"ד
"זכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא ונסלח לו". הדגשת מימד התיקון באמצעות פסוק הסיום של חטאת היחיד; הכפרה והסליחה.	ל"ה

מושגים: קרבן חובה; חטאת; כפרה.

רש"י

(ד', י"ג): "עדת ישראל" - הוראת הסנהדרין.
(ד', כ"ב): "אשר נשיא יחטא" - שבח המכיר בחטאו.

בחוברת

ריבוי פרטים בהצגת הלימוד מתוך הכתוב.
לכן על מנת להקל על התלמידים ערכנו סיכום מלווה באיורים.
אנו ממליצים לקיים דיון על המילה "חטאת", ולהסביר כי יש ארבעה סוגי חטאות בפרק. שימו לב לסיכום ולאזור בכותרת שבחוברת. הם יתלוו לתלמידים בהמשך עבודות החזרה. יש להסביר את ההבדל בין חטאת פנימית לחיצונית. יש להגדיר על מה מכפר קרבן חטאת. בחוברת הגדרנו גם את המושגים: "שוגג" ו"כרת".

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

זהו הקרבן הראשון בספר ויקרא, שעליו כתוב שבא לכפר על חטא האדם כלפי ה'. ראוי לקיים דיון **בנושא החטא והתשובה**. האדם יכול לחטא בשגגה - אפילו מלך וסנהדרין - אך המעלה והגדולה היא ההודאה בחטא ותיקון החטא.

ניתן לדמות: החטא הוא כתם! התשובה היא הניקיון. האפשרות שנתן לנו ה' לתקן את החטא - היא חסד הבורא.

רשות והרחבה / עמוד 25 בחוברת

הזאות דמים ונתינת דמים - צריך להסביר את הפעולות, המקום והצורה כפי שהחוברת מתווכת לפסוקים. התעכבנו על כך פעם אחת! בשאר כתבנו שזה כמו שלמדנו. שימו לב! הזאה - זריקה, יכולה להיות לפי הציווי: על המזבח מתחת לחוט הסיקרא, או מעל לחוט הסיקרא, או לפני הכפורת. לעומת נתינת דמים - מורח מהדם באצבעו על קרנות מזבח העולה או מזבח הקטורת. חשוב! פעולות אלו בשמן הכולל נקראות: מתנות המזבח.

חטאת זו נקראת "חטאת יחיד קבועה". ראו התייחסות בחוברת כדי להבדיל מקרבן עולה ויורד, הנלמד בפרק הבא.

הצעות לבחירה

להפנות לסדר הצגת החוטאים: המנהיגים הרוחניים, המנהיג המדיני ואנשי העם. המשתמע מסדר זה - אחריות ההנהגה: המנהיגים נזכרים תחילה גם כדגם להתנהגות ראויה וגם בשל אחריותם כלפי העם. ראשוניים הם הכהן הגדול והסנהדרין, האמורים לפסוק וללמד את העם, ואם הם טועים - הם מחטיאים את העם כולו. ועוד: הכול שווים לפני ה': כהנים, מלכים, שופטים ופשוטי עם.

יש לשקול להציג לתלמידים את פירוש רמב"ן לחטא המלך: על המלך אין מורא בני אדם, אך יש עליו חובה של יראת ה'.

פרקים אלו נלמדים, בדרך כלל, בסמוך לעשרת ימי תשובה ומתקשרים לימי הרחמים והסליחות, שבהם ניתנת האפשרות לתקן את המעשים הלא-טובים.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

פרק ה' - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'-י"ג	סוג נוסף של קרבן חטאת הוא קרבן "עולה ויורד". נקרא כך משום שערכו משתנה לפי היכולת הכספית של החוטא. מובא על חטאים מסוימים המפורטים בכתוב.
י"ד-ט"ז	אשם מעילות - מי שנהנה בשוגג מן ההקדש (שימוש בכלים או אכילה) מחויב להשיב להקדש קרן + חומש. בנוסף לכך מחויב בקרבן אשם.
י"ז-י"ט	אשם תלוי - מובא על-ידי מי שמסופק אם חטא בחטא חמור שעונשו כרת.
כ'-כ"ז	אשם גזילות - הגזול את חברו, ומכחיש זאת בשבעת שקר, מחויב להשיב קרן + חומש לנגזל. בנוסף לכך מחויב בקרבן אשם.

מושגים: קרבן חובה; קרבן חטאת; כפרה. (פסוקים א'-י"ג)

מושגים: קרבן אשם; קרן וחומש; מעילה. (פסוקים י"ד-כ"ז)

רש"י: (ה', כ"ג) "כי יחטא ואשם" - ההכרה בחטא ותיקון העוול קודמים להבאת הקרבן.

קרבן "עולה ויורד"

בחוברת

אנו ממליצים ללמד את הנושא לפי החלוקה המוצעת בחוברת.
הצגת השם הכולל: קרבן חטאת.
שלושה מקרים כתובים בתורה.
פסוקים העוסקים בחוטא.
פסוקים העוסקים בכפרה - חלקו של החוטא וחלקו של הכהן.
מדוע נקרא "קרבן עולה ויורד"?
הערה: גם כאן מלווים איורי הדמויות בכותרת את התלמיד בשאלות החזרה.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

אשם מעילות, פסוקים י"ד-ט"ז

בחוברת

ביחידה זו יש לימוד המתייחס לכספי הקדש / ציבור הנקרא "מעילה".
בהסבר המושג "מעילה" אפשר לתת דוגמה שכבר נלמדה בשנה שעברה: חטא עכן, אשר לקח / מעל - משלל יריחו שהוקדש לה'. (יהושע ז', א')
ניתן לשאול את התלמידים אם הם זוכרים, ועל כך כתבנו שאלת רשות.
ראו הסבר מפורט על חישוב החֶמֶשׁ.

אשם תלוי, פסוקים י"ז-י"ט

כתבנו מקרה לדוגמה, חשוב להסביר את הקשר הלשוני - תלוי למהות הדין כפי שמובא בחוברת.

אשם גזלות, פסוקים כ'-כ"ז

1. קיימים חמישה מקרים מעשיים, שיכולים ח"ו להיכשל בהם, ולכן הרחבנו בנושא זה.
2. ראשית פירטנו את חמשת המקרים.
3. כתבנו סיפור, והתלמידים מתבקשים לשייך את הסיפור לאחד המקרים שכתובים בתורה.
4. הרחבנו בנושא הכפרה. מלבד החזר הגזלה צריך להתוודות על שבועת השווא - החטא שבינו לבין ה' - ולבקש מחילה מחברו שנפגע.
5. יש להכווין את התלמידים לפסוק כ"א, שבו רואים את החטא שחטא האדם כלפי ה' וכלפי חברו. לחידוד וסיכום ערכנו טבלה.

הצעות לבחירה

אפשר לפתח את השיח עם התלמידים הן על ההקפדה ברכוש הזולת הן ההקפדה בכבוד שמים (חומרת השבועה).

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרקים ו'-ז'	פרשת "צו"
	2		

פרק ו' - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'-ו'	1. "תורת העולה" - להקטיר את החלבים והאיברים עד הבוקר. 2. מצות תרומת הדשן. 3. מצוות "אש תמיד" על המזבח.
ז'-י"א	"תורת המנחה". כיצד יש לטפל בקרבן מנחה?
י"ב-ט"ז	מנחות מיוחדות המובאות על-ידי כהנים: <u>מנחת חינוך</u> - המובאת על-ידי כהן הדיוט ביום שנחנך לעבודה; <u>ומנחת חביתין</u> - המובאת על-ידי הכהן הגדול בכל יום, "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב".
י"ח-כ"ב	"תורת החטאת".

מושגים: "תורת"; "תרומת הדשן"; "אש תמיד"; "מנחת חינוך".

בחוברת

מה ההבדל בין קרבן עולה, שעליו למדנו בפרק א', לבין קרבן עולה הנלמד כאן?
את התשובה ראו בחוברת.
תורת העולה כוללת עוד שני נושאים:
1. "אש תמיד" על המזבח.
2. מצוות תרומת הדשן והוצאת הדשן.
הקשר הרעיוני ביניהם הוא שהם מצוות תמידיות, כמו העולה.

תורת המנחה

מה ההבדל בין קרבן מנחה, שעליו למדנו בפרק ב', לבין קרבן מנחה הנלמד כאן?
את התשובה ראו בחוברת.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

הצעות לבחירה

תרומת הדשן (סילוק כמות של אפר מראש המזבח והנחתה על רצפת המשכן/עזרה). אפשר להציע לפני התלמידים את דברי רש"י לפסוק ד' על כך שהכהן התורם את הדשן מחליף את בגדיו: "בגדים שבישל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו". לאחר פענוח הנמשל ניתן להבין שמלאכת הוצאת הדשן אולי פחותה בערכה, אך עם זאת להביא את המשנה על התחרות שהיתה על מצווה זו, שבה נפתחה עבודת היום מדי בוקר במקדש (יומא, פרק ב'). ניתן ללמוד כי גם הפעולות שיכולות להיראות פחותות - נצרכות ונעלות מאוד.

"מנחת חינוך" - להמחיש את ההתרגשות והייחוד של יום הכניסה לתפקיד, הבא לאחר שנות הכנה ולימוד.

פרק ז' - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'-ו'	"תורת האשם" ודינים שונים.
י"א-י"ח	תורת זבח השלמים: <u>שלמי תודה</u> טעונים "חלות מצות" ו"חלות חמץ", ונאכלים ליום ולילה. <u>שלמי נדר ונדבה</u> (שלמים רגילים) אינם טעונים חלות ונאכלים לשני ימים ולילה (שביניהם); איסור פיגול (אכילה לאחר הזמן).
כ"ב-כ"ז	איסור אכילת חלב ודם.
כ"ט-ל"ד	המתנות לכהן מִזְבַּח השלמים הם: חזה ושוק.
ל"ה-ל"ח	פסוקי סיום תורת הקרבנות לכהנים ולעם.

מושגים: קודשי קודשים; קודשים קלים; שלמים; תודה; פיגול.

רש"י: (ז', י"ב) "אם על תודה יקריבנו" - ארבעת מביאי התודה.

תורת האשם

מה ההבדל בין קרבן אשם, שעליו למדנו בפרק ה', לבין קרבן עולה הנלמד כאן, בפרק ז'? את התשובה ראו בחוברת.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

תורת זבח השלמים

בחוברת הכוונת התלמידים להבאת שלמים כקרבן תודה. זהו מקום שבו התלמידים יכולים להביע את עצמם ולספר על סעודת הודיה או על ברכת הגומל שחוו ראו או שמעו. בחוברת גם קישור לפרק ג'.

סוגי השלמים

בחוברת טבלת מידע וטבלת השלמה המסקנה הנלמדת מהשלמת הטבלה מובילה לשאלה של "העמק דבר" גם תשובתו כתובה בקצרה בחוברת, המורים ירחיבו בה לפי רמת התלמידים. המסרים החינוכיים שנלמדים הם: להודות לה', לעשות זאת ברוב עם, להרבות אוהבים וחברים לדבר שבקדושה.

מחשבת פיגול

עיקרי הדינים מבוארים בחוברת. המסר הערכי הוא כי יש כוח במחשבה לפסול, ובאותה מידה יש בכוחה של מחשבה טובה לקדש, לבנות, להוביל וכו'.

איסור חלב ודם

כדאי לחבר את התלמידים לנושא שקשור לחיי היומיום בכל מקום בארץ ובעולם. ניתן להרחיב בנושאים בשר כשר, בשר מוכשר והכשרים לדברי מאכל. המורים ימצאו בנושאים אלו מקום נרחב לדון בסיטואציות של שמירת כשרות בבית, במסעדות, באולמות, אצל חברים ומשפחה. תלמידים יכולים לספר על ניסיונות שלהם בנושא מאכל, כשר או לספר סיפור שמענו או קראו.

הצעות לבחירה

יש לשוב ולהדגיש כי הבעלים אוכלים מקרבן השלמים, לכן זהו ההבדל הבולט ביותר בינו לבין הקרבנות האחרים. כעת נוכל לשוב ולהראות כי רק בקרבנות הקודמים נאמר בתורה: "קודש קודשים" (פרק ו' פסוקים י', י"ח; פרק ז' פסוק א'). קרבן השלמים הוא "קודשים קלים".

סיום לימוד הקרבנות

בחוברת שני עמודים (רשות), ובהם מדרשי חז"ל בנושאים הבאים:

1. לימוד תורה במקום קרבנות
2. תפילות במקום קרבנות
3. היום שולחנו של אדם במקום המזבח
4. השולחן דומה למזבח והאכילה דומה לקרבן

לטובת המורים אנו מביאים במד"ל טבלת סיכום לקרבנות.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

טבלת סיכום לקרבנות

קרבן	אמה אביאיסי?	אל אה אביאיסי?	אתן דאיסי	אה אקאיסיק אל האכמו?	אה אוסיק כשיירי הכשר?
עולה קדשי קדשיק	עולת בהמה	בקר וצאן זכר תמים	על המזבח סביב (2 שהן 4) למטה מחוט הסיקרא	הכול (חוץ מהעור)	אין שיירי בשר
	עולת העוף	תורים או בני יונה (זכר ונקבה)	מיצוי על קיר המזבח	הכול (חוץ ממוראתו בנוצתה)	
שלמים קדשי קדשיק	שלמים	בקר וצאן זכר ונקבה תמים	על המזבח סביב (2 שהן 4) למטה מחוט הסיקרא	אימורים	החזה והשוק לכהנים, ושאר הבשר לבעלים.
	תודה	בקר וצאן, זכר ונקבה תמים 1-4 מיני חלות (40 חלות)	הודיה על נס		החזה והשוק 1-4 החלות לכהנים, והשאר לבעלים.
חטאת קבועה קדשי קדשיק	חטאת יחיד	כשבה או שעירת עזים תמימה	לאו בשוגג שזדונו כרת	אימורים	לכהנים
	חטאת נשיא	שעיר עזים תמים			
חטאת הקהל חטאת כהן משיח	חטאת הקהל	פר תמים	הוראה שגויה על לאו שזדונו כרת	אימורים	נשרף מחוץ למחנה במקום טהור
	חטאת כהן משיח	פר תמים	הוראה שגויה ועברה על לאו שזדונו כרת	אימורים	
קרבן חטאת עולה ויורק קדשי קדשיק	עשיר	כמו חטאת יחיד	למעלה מחוט הסיקרא	עשיר	עשיר כמו חטאת יחיד
	דל	חטאת העוף ועולת העוף	עולת העוף: מיצוי חטאת העוף: הזאה ומיצוי	דל	דל עולת העוף: הכל חוץ מהזפק.
	דל שבדלים	מנחה סולת בלי שמן ובלי לבונה	לא שייך מתן דמים	דל-דלים	דל-דלים שיירי המנחה לכהנים.
pec קדשי קדשיק	איל תמים (זכרים בלבד)	1. אשם מעילות 2. אשם תלוי 3. אשם גזלות	למטה מחוט הסיקרא על המזבח סביב (2 שהן 4)	אימורים	לכהנים

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרק ח'	כרשת "3"
2	שבעת ימי המילואים		

פרק ח' - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'–י"ג	<p>הקדשת הכהנים לעבודתם נעשית בכל יום משבעת ימי המילואים "פתח אהל מועד".</p> <p>משה חונך את הכהנים לעבודה על-ידי רחיצה (טבילת הגוף), משיחה, הלבשת בגדים והקרבת קרבנות.</p> <p>גם כלי המשכן מתקדשים בשמן המשחה.</p> <p>בימים אלו אהרן ובניו הם מביאי הקרבן כמו אדם רגיל שמביא קרבן, ומשה הוא המקריב העושה את עבודות הכהן.</p> <p style="text-align: center;">כך לימד משה את אהרן ובניו את עבודת הכהנים בבית ה'.</p>
י"ד–ל"ב	<p>התורה מפרטת את מעשה הקרבנות בימי המילואים, החוזרים על עצמם בכל יום משבעת הימים.</p> <p>מיוחד הוא האיל השני, "איל המילואים", שמדמו מזים על הכהנים, ומבשרו הם אוכלים.</p>
ל"ג–ל"ז	<p>עבודה זו נעשית יום אחר יום, במשך שבעה ימים, שבהם הכהנים מתחנכים לעבודה. בימים אלו אסור לכהנים לצאת מ"פתח אהל מועד".</p>

מושגים: ימי המילואים; משיחה.

רש"י: (ח', ל"ו) "ויעש אהרן ובניו" - להגיד שבחם של אהרן ובניו הכהנים, על המילוי הדקדקני של ההוראות.

בחוברת

חילקנו את הפרק לשמונה נושאים.

את תהליך הקדשת הכהנים לעבודתם חילקנו לארבעה חלקים. במהלך השיעור חשוב להשתמש במינוח הנכון והגדרת היחידה. ניתן גם להסב את תשומת לבם של התלמידים להגדרת היחידה- יש בכך לימוד וחינוך לסדר בלימוד המקרא.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

בחוברת שלנו "תורת חיים" על ספר שמות חלק ב', ניתן לראות ציורים גדולים ובצבע של בגדי הכהונה וכלי המשכן. (חלקם הובאו בהקדמה בחוברת זו על חומש ויקרא) בעמוד, שכותרתו "קרבתו המילואים", החלק השני בעמוד הוא עבודת סיכום ורשות.

הצעות לבחירה

ניתן לקשר לספר שמות פרקים כ"ח-כ"ט, להשוות בין הלבשת הבגדים המיוחדים לאהרן, הכהן הגדול (פסוקים ז'-ט'), לבין בניו הנחנכים גם הם לעבודה (פסוק י"ג). ניתן לעשות טבלה קצרה על פסוק ב' - הדברים שמשה לוקח, ובמהלך השיעור למלא מה נעשה עם כל אחד.

יש להסביר את הביטוי "ימי המילואים" במשמעות של חניכה לתפקיד על פי פסוק ל"ג: "כי שבעת ימים ימלא את ידכם".

להרחיב במשמעות וההתרגשות, המלוות את רגעי החניכה והכניסה לתפקיד. ההכנות והמעמד הכרחיים לכניסת הכהנים לתפקידם, הכרוך באחריות וזהירות גדולה - כלפי שמים וכלפי הציבור. ניתן לתת לתלמידים להכין ברכה לכהנים, המתאימה לרגעים הללו.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרקים ט'-י'	פרשת "שמיני"
	4		

פרק ט' - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'-ז'	פתיחה: קישור "היום השמיני" לשבעת ימי המילואים שקדמו לו. התכנסות כל העם פתח אהל מועד; מטרת הכינוס והבאת הקרבנות, "כי היום ה' נראה אליכם". מביאי הקרבנות: אהרן והעם, וסוגי קרבנותיהם.
ח'-כ"א	מעשה הקרבנות ביום השמיני ההקרבה על-ידי אהרן ובניו, ולא על-ידי משה; אהרן מקריב את קרבנותיו, ולאחר מכן קרבנות העם.
כ"ב-כ"ד	ברכת אהרן לעם - ברכת כהנים; ברכות משה ואהרן לעם; התגלות כבוד ה' ותגובת העם: "וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם".

רש"י

- (א) "ולזקני ישראל" - להודיע שאהרן החל בתפקידו על-פי צו ה', ולא ביוזמתו.
 (ד) "כי היום ה' נראה אליכם" - מטרת הקרבנות להשרות השכינה.
 (כ"ב) ויברכם" - מהי הברכה?
 (כ"ג) "ויצאו ויברכו את העם" - מהי הברכה? משה המפגין ענווה ביחס לאהרן.

בחוברת

ניתן להתחיל את השיעור בקביעה הבאה: הכול כבר מוכן, אבל מה הדבר העיקרי שחסר? בחוברת תרשים האירועים מיציאת מצרים ועד היום השמיני, המדובר בפרשה. חוץ מלימוד הסדר הכרונולוגי חשיבות התרשים בהיותו גם כלי להבנת הנושא המהותי, היינו הצפייה וההכנות ליום שבו כבוד ה' מתגלה במשכן והשראת השכינה בבית ה'.

בחוברת מיפוי בטבלה: מביאי הקרבנות ושמות הקרבנות ביום השמיני, זו הזדמנות לחזרה על מקצת הקרבנות שנלמדו בפרשת "ויקרא" (למידה מצטברת).

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

הברכות לעם והשראת השכינה

שאלות על-פי רש"י. לפי רמת התלמידים ניתן להפנות למקור, או להסביר במהלך השיעור הפורנטלי.

בחוברת ציור של ברכת כהנים בבית הכנסת, ניתן לקשר ממעמד הקמת המשכן לעולמם של התלמידים, דהיינו ברכת כהנים בבית הכנסת, ראוי לעורר ולחבר ברגש.

יש לתת דגש מרכזי וחיבור רגשי ומהותי למעמד השראת השכינה ותגובת העם.

מה ראו העם (והילדים)?

מה הרגישו?

עד כמה השפיע עליהם מעמד זה במשך שנות חייהם?

מה סיפרו לנכדים ולנינים?

אילו היה מעמד כזה מתקיים בזמננו, איזה סיקור היה מקבל?

כיצד היה משפיע על האדם היהודי?

כיצד היה משפיע על יחס האומות לעם ישראל?

הצעות לבחירה

איתור הקרואים (פסוק א') לטקס חנוכת המשכן (לאיתור שמות בני אהרן ניתן לדפדף לשמות, פרק כ"ח), הכנת הזמנה לטקס המיוחל זה זמן רב.

הדגשת השמחה והציפיה ביום השמיני, יום חנוכת המשכן: "אותו היום הייתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ". (תלמוד בבלי מגילה, דף י' עמוד ב')

יש לאפשר לתלמידים לזהות בפסוקים ח'-כ"א את סדר הביצוע של הקרבת הקרבנות: קרבנות אהרן, ולאחר מכן קרבנות העם.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

פרק י' - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'-ג'	המעשה - אש זרה, אש חולין (החטא) - ותוצאתו. "בְּקִרְבֵי אֶקְדָּשׁ": ה' מתקדש בעבודתם של הכהנים העוסקים בעבודת המשכן. הם הקרובים אליו ביותר ולפיכך חייבים להקפיד ביותר על צו הקב"ה. תגובת אהרן למות בניו - "וַיִּדַם אֶהָרֹן".
ד'-ה'	קבורת בני אהרן.
ו'-ז'	איסור האבלות לאהרן ובניו הנותרים, והסיבה: המשך חובת העבודה במשכן בהיעדר כהנים אחרים באותו הזמן. העם הוא שיתאבל על מות בני אהרן.
ח'-י"א	איסור שתיית שכר - צו לכהנים לדורות - "חֲקֵת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם"; תפקיד הכהנים: "וְלִהְבְּדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחַל וּבֵין הַטָּהוֹר" - "להורות לישראל הטמא והטהור". ביאור הרמב"ן: שייזוהרו בהם, ובכך גם למנוע חטא ומכשול כגון אש זרה.
י"ב-כ'	המשך עבודת הקרבנות ביום השמיני לאחר מות נדב ואביהוא.

בחוברת - מות בני אהרן

במעמד המרומם ביותר ולעיני כל העם קרה הדבר הנורא. כך התקדש שמו של ה', מותם הביא למודעות מעשית כי צריך להיזהר בכבוד ה' בכל זמן - גם בעת השמחה של חנוכת המשכן. צריך להסביר כי חטאם של בני אהרן לא היה בכוונה תחילה אך כיוון שמדובר במקום קדוש היה עליהם לשאול ולברר ולא לעשות על דעת עצמם.

"זאת שעיר החטאת דרש דרש משה" / פסוקים ט"ז-כ'

בחוברת פירוט והסבר קצר בטבלה לפי הפסוקים. לימוד הטבלה הוא רשות לפי רצון המורים ורמת התלמידים. המורים יכולים ללמד את עיקרי הדברים ולהחליט על אילו שאלות יענו התלמידים.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

הצעות לבחירה

ניתן לקשר את הפסוק המופיע בפרק:

"וַאֲחִיכֶם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'" (פסוק ו')

רבות מן הקינות, הנאמרות בט' באב על-פי נוסח עדות המזרח, המסתיימות בפסוק זה.

"וַיִּדַם אֶהָרֶן" (פסוק ג')

אפשר להסביר לתלמידים על-פי פירוש רמב"ן: "שהיה בוכה בקול ואז שתק".

יש לקשר להלכה לדורות, הנובעת מאיסור זה: ברכת כהנים (נשיאת כפיים) נאמרת בתפילת שחרית ומוסף בלבד, בצלילות הדעת.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרק י"א	פרשת "שמיני"
3	בעלי-חיים מותרים ואסורים באכילה		

פרק י"א - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'-ב'	פתיחה: "דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - שלא כמו בפרקים ו'-י', שבהם דיבור ה' היה מכוון לאהרן ולבניו הכהנים.
ג'-ח'	1. בהמות - סימני טהרה: מפריסת פרסה ושוסעת שסע, מעלת גרה. כל החיות הטהורות מעלות גרה (ניזונות מצמחים בלבד ואינן חיות טורפות). 2. ארבע חיות טמאות, שלהן סימן אחד מבין השניים.
ט'-י"ב	בעלי-חיים במים - שני סימני טהרה: סנפיר וקשקשת.
י"ג-י"ט	עופות אסורים - הכתוב מציין שמות בלבד, ללא סימנים.
כ'-כ"ג	שרץ העוף - כל שרץ העוף אסור באכילה - פרט לארבעה, שיש להם סימן טהרה: כרעיים מעל הרגליים האחוריות.
כ"ד-מ'	דיני טומאה - בהמה טמאה ושרצים מטמאים במותם; דינים שונים.
מ"א-מ"ג	שרץ הארץ - זוחלים: איסור אכילה גורף על שרץ הארץ והולך על גחון.
מ"ד-מ"ז	מטרת הזהירות ממאכלות אסורים וטומאה: "וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי." קדושים - נבדלים (על-ידי קיום מצוות).

מושגים: סימני טהרה: מפריסה פרסה, שוסעת שסע, סנפיר, קשקשת, שרצים.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

בחוברת

סימני טהרה של בהמה וחיה / פסוקים א'-ח'

בפרק זה מומלץ להשתמש בהמחשות איורים ומצגות להכרת בעלי-החיים הרבים, המוזכרים בו, ולהבנת סימני הטהרה השונים בכל אחד מסוגי בעלי-החיים (בהמות, דגים, עופות, שרץ העוף ושרץ הארץ). יש מצגות באתר מפמ"ר. בחוברת הבאנו איורים להמחשה והסבר מילולי למעלת גרה. ראוי להזכיר בשיעור הפרונטלי כי כל החיות הטהורות מעלות גרה וניזונות מצמחים בלבד ואינן חיות טורפות. ראו בחוברת לימוד בחיזוק האמונה על-פי פסוקים ד'-ח'.

* ניתן לבקש מהתלמידים לצלם או לצייר סימנים של בהמות וחיות טהורות ו/ או טמאות ולהדביק במחברת.

סימני טהרה של דגים המותרים לאכילה / פסוקים ט'-י"ב

את הלימוד הבא לא כתבנו בחוברת וניתן ללמדו לפי רצון המורים: כתוב בפסוק י"ב: "כֹּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקַשְׁקֶשֶׁת בְּמַיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם". שאלה: מדוע מדגיש הכתוב "בְּמַיִם"? (רש"י - ע"פ תורת כהנים) תשובה: ללמדנו שלא רק דג המעלה סימנים שלו ליבשה כשר. אלא אפילו השיר במים את הסימנים ועלה ליבשה ללא סימנים כשר. זאת נלמד מהדיוק בפסוק שנאמר בו: "בְּמַיִם".

* אפשר להביא לכיתה דגים טהורים ודגים טמאים (באקוריוס) ולראות את ההבדלים.

עופות המותרים לאכילה / פסוקים י"ג-י"ט

באתר משה"ח - יש מצגת על עופות טמאים תמונות ושמות. להרחבה- הוספנו בחוברת את המשנה במסכת חולין פרק ג' משנה ו'. ניתן לשאול את התלמידים אלו סוגי עופות אוכלים בביתם? ולהיווכח כי רובם צורכים עופות מסוג תרנגולים, וחלק קטן גם צורכים עופות הודו.

שרץ עוף האסור והמותר לאכילה / פסוקים כ'-כ"ג

העוף - כל שרץ העוף אסור באכילה, פרט לארבעה שיש להם סימן טהרה: כרעים מעל הרגליים האחוריות.

**מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא**

דיני טומאה, בהמה טמאה ושרצים המטמאים במותם,

דינים שונים / פסוקים כ"ד-מ'

יחידה זו נלמדת בבקיאות, אך בגלל הקושי בהבנת הפשט, שיש בו גם מושגים חדשים וסיטואציות מורכבות, נראה כי גם הבקיאות קרובה לרמת העיון. כדי להקל על התלמידים סיכמנו חלק מהנושאים, וכתבנו שאלות על הפשט הפשוט תוך כדי חלוקת היחידה לתת-נושאים והפניה לפסוקים. השימוש ביחידה זו, הן ברשות השימוש הן בהיקף, נתון לשיקול דעתם של המורים.

אנו מביאים בפני המורים סיכומי כותרת לפסוקים כ"ד-מ"ה

ההסבר השאלות ראו בחוברת	הכסוק
טומאת מגע	(כ"ד) "ולאֵלֶּה תִּטְמָאוּ כָּל הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב".
טומאת משא	(כ"ה) " וְכָל הַנְּשֹׂא מִנִּבְלָתָם יִכָּבֵס בַּגְּדֵיו וְיִטְמָא עַד הָעֶרֶב".
נבלת בהמה, שאין לה אחד מסימני הטהרה, מטמאה במגע.	(כ"ו) "לְכֹל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא מִפְּרֻסַּת פְּרֻסָּה וְשִׁסַּע אֵינָנָה נֹסְעֶת וְגֵרָה אֵינָנָה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם, כָּל הַנִּגְעַת בָּהֶם יִטְמָא".
נבלת בהמה, ההולכת על ארבע כפות רגליה מטמאה במגע. (כמובן שאין לה סימני טהרה).	(כ"ז) "וְכֹל הוֹלֵךְ עַל כַּפְּיוֹ בְּכָל הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם, כָּל הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב".
השניים האלו (בפסוקים כ"ו-כ"ז) מטמאים במשא.	(כ"ח) "וְהַנְּשֹׂא אֶת נִבְלָתָם יִכָּבֵס בַּגְּדֵיו וְיִטְמָא עַד הָעֶרֶב, טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם".
שמונה שרצים אלו מטמאים במגע, אבל לא מטמאים במשא.	(כ"ט) "וְזֶה לָכֶם הַטְּמֵא בַּשָּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל הָאָרֶץ: הַחֹלֵד וְהָעֶכְבֹּר וְהַצִּבְּרִי וְהַמִּינִיחַ. (ל) "וְהָאֲנָקָה וְהַכַּח וְהַלְטָאָה וְהַחֲמִט וְהַתְּנַשְׂמֶת. (ל"א) "אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׂרָץ כָּל הַנִּגְעַת בָּהֶם בְּמֵתָם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב".
כל המטמאים הנ"ל מטמאים גם באופנים הבאים:	
1-2. אם נגעו בכלי עץ, בגד, עור, שק - טימאו אותם. 3. טהרתם - טבילה והמתנה עד הערב.	(ל"ב) 1. "וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֵתָם יִטְמָא 2. מִכָּל כְּלֵי עֵץ אוּ בְּגָד אוּ עוֹר אוּ שֶׁק כָּל כְּלֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מְלֶאכֶה בָּהֶם, 3. בְּמֵים יוֹבָא וְיִטְמָא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר".

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

<p>1. "וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יַפֵּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ, 2. כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא, 3. וְאֹתוֹ תִשְׁבְּרוּ."</p>	<p>1. אם נכנסו לאוויר של כלי חרס אפילו ללא נגיעה. 2. מטמאים את הכלי ומה שבתוכו. 3. טהרתם - רק בשבירת הכלי.</p>
<p>לכן יש חילוק בטומאה בין כלי חרס - לכלי עץ.</p>	
<p>וכלי עץ אינו מטמא מבנים ללא נגיעה.</p>	<p>כלי חרס מטמא מבנים באוויר אפילו ללא נגיעה, וכ"ש בנגיעה.</p>
<p>כלי עץ נטמא מבחוץ בנגיעה.</p>	<p>כלי חרס אינו נטמא מבחוץ (מגבו) בנגיעה.</p>
<p>ויש חילוק בטהרה בין כלי חרס לכלי עץ</p>	
<p>וכלי עץ נטהר בטבילה והערב שמש.</p>	<p>שכלי חרס נטהר בשבירה.</p>
<p>1. "מִכֹּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכַל, 2. אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מֵיִם יִטְמָא, 3. וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלֵי יִטְמָא."</p>	<p>1. אוכל שראוי לאכילה. 2. מוכשר לקבל טומאה רק אם נתנו עליו מים או משקה הראויים לשתייה. 3. משקים בכלי טמא נטמאים בנגיעתם בכלי ולא נטהרים.</p>
<p>1. "וְכָל אֲשֶׁר יַפֵּל מִנְבֵלְתָם עָלָיו יִטְמָא, 2. תַּנּוּר וְכִירִים יִתְּךְ טַמְאִים הֵם. 3. וְטַמְאִים יְהִיּוּ לָכֶם."</p>	<p>1. תנור וכירים (מחרס) נטמאים. 2. טהרתם בנתיצה - שבירה. 3. ומותר להחזיקם בבית ללא שימוש כשהם טמאים. (לכם)</p>
<p>1. "אֶף מַעֲיֵן וּבּוֹר מְקוּהַ מַיִם 2. יִהְיֶה טָהוֹר, 3. וְנִגְעַת בְּנֵבֶלְתָם יִטְמָא."</p>	<p>1. מים שמחוברים לקרקע (בבור) יש בהם נבלת שרץ טמא, 2. המים לא נטמאים. 3. אך הנוגע בדבר טמא בתוך המים נטמא.</p>
<p>"וְכִי יַפֵּל מִנְבֵלְתָם עַל כָּל זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא."</p>	<p>דבר צומח המחובר לקרקע לא נטמא, אפילו אם נתן עליו מים. (שמכשירים לקבל טומאה)</p>
<p>"וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע וְנִפְּל מִנְבֵלְתָם עָלָיו,</p>	<p>דבר צומח תלוש שנתנו על מים ונגע בנבלה</p>

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

נטמא.	טמא הוא לכם".
1. נבלת בהמה הטהורה לאכילה מטמאה במגע, טהרת האדם בטבילה והמתנה עד הערב. 2. אכל או הרים - טמא וטהרתו בטבילתו וטבילת הבגדים.	(ל"ט) "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה, הנגע בנבלתה יטמא עד הערב". (מ') "והאכל מנבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב, והנשא את נבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב".
שרץ הארץ - הוא מתועב וטמא ואסור באכילה.	(מ"א) "וכל השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא, לא יאכל".
כל שרץ הארץ ההולך על בטנו או ההולך על רגליו או שיש לו הרבה רגלים אסור באכילה והם מתועבים.	(מ"ב) "כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם".
האוכל שרץ מטמא את נפשו.	(מ"ג) "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ, ולא תטמאו בהם ונטמתם בם".
ה' קדוש, ועם ישראל שרוצים להתקדש לשם ה', מקדשים את עצמם - ולא אוכלים שרצים שמטמאים את נפש האדם.	(מ"ד) "כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים, כי קדוש אני, ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ".
ה' הוציא את עם ישראל ממצרים בתנאי שישמרו את המצוות, ובניהן הדינים שבפרק זה המביאים לידי קדושה.	(מ"ה) "כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים והייתם קדשים כי קדוש אני".

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

קדושת בני ישראל / פסוקים מ"ג-מ"ה

סיכום / פסוקים מ"ז-מ"ז

בני ישראל יהיו נבדלים ממאכלות אסורים ומטומאה,
וזה התנאי לכך שיהיו קדושים.

* יש להרחיב בנושא השאיפה להיות נבדלים ממאכלות אסורים ומטומאה.
זהו ערך יהודי, שכן אנו מובדלים מן העמים, במעשינו ובאכילתנו.

* הקשר בין הציווי ובין הייעוד "והתקדשתם".
רעיון ההבדלה והקדושה כנושא מרכזי בחומש ויקרא.
ניתן לתת דוגמאות רלוונטיות לשמירה על כשרות המייחדת את בני ישראל;
דפדוף לאחור לפרק י' פסוק י', כחלק מן הלמידה המצטברת.

הצעות לבחירה

1. רש"י מביא שמות והסברים לבעלי-החיים הנזכרים בפסוקים. (פסוק כ', פסוק מ"ב).
2. אין בפרקנו אזכור של עופות המותרים באכילה.
אזכור כללי להיתר אכילת עופות טהורים כתוב בספר דברים, י"ד כ':
"כָּל עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ".

3. האיסור על חרקים (שרץ העוף) נזכר פעמיים:

בפתיחת הפיסקה ובסיומה (פסוקים כ', כ"ד),

הפסוק: (כ') "כָּל שָׂרָץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל אֲרֶבַע שָׂקָץ הוּא לָכֶם".

הסבר של רש"י: "שרץ העוף" - הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ כגון זבובים וצרעין
ויתושין וחגבים.

מכיוון שהחרקים מצויים ביותר, יש צורך באזהרה יתרה. (רש"י)

4. יש לציין כי ישנה מסורת של יהודי תימן על אכילת חגבים שטהרתם הייתה ידועה להם.
ניתן לשוחח בכיתה על עלים בהכשר מהודר ללא חשש לחרקים - חסה/ כוסברה / נענע -
ולהביא לכיתה אריזות שעליהן מוטבעת חותמת הכשרות.
(לעומת זאת בעלים ללא הכשר כגון בצל ירוק, ישנם חרקים הנראים לעין, ניתן להביא
לכתה ולהבחין בכך.)

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרקים י"ב-ט"ז	פרשת "תצריע"
2-4	חוקי הנגעים והטהרה		

פרק י"ב - לימוד חובה

הנושאים	הפסוקים
אחר הלידה מנועה היולדת מלבוא אל הקודש והמקדש. (ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה) בתום ימים אלו היא נטהרת ומביאה קרבנות למשכן ה'.	א'-ח'

הצעות לבחירה

הסבר סיבת סוגי הקרבן - נתון לשיקול דעת המורה.

פרק י"ג - לימוד חובה

הנושאים	הפסוקים
הצרעת - סוגי נגעים, שהם שינוי מראה עור הבשר; נגע מיוחד - הרואה כמותם צריך לבוא אל הכהן דווקא; הכהן בודק כל נגע על-פי סימניו ויכול לטהר, להסגיר או לטמא.	א'-ח'
משה מלמד את אהרן ובניו סוגים נוספים ושונים של נגעי צרעת, כגון: שחין, מכווה, נתק - נגעי שער הראש או הזקן.	ט'-מ"ד
דינו של המצורע לאחר שנקבע כי הוא טמא: מנהגי אבלות; הרחקה מהמחנה ואף משאר הטמאים.	מ"ה-מ"ז
צרעת הבגד: נגע "ירקרק או אדמדם" הנראה בבגד צמר, פשתים או "מלאכת עור" העשוי שתי וערב. הכתוב מפרט את המצבים והדינים השונים מאפשרות טהרת הבגד ועד לשרפתו.	מ"ז-נ"ח

מושגים: נגעים; צרעת; צרעת הבגד

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

רש"י

(י"ג, מ"ה) "פרמים", "פרוע": ביאור המילים.
(י"ג, מ"ו) "בדד ישב": חומרת עונשו של המצורע, סוג עונש של "מידה כנגד מידה".

בחוברת

סוגי הצרעת / פסוקים א'- מ"ד

אנו ממליצים למורים לתת סקירה כללית וללמד שצרעת היא נגע רוחני, ולא מחלה, ולכן פונה המצורע לכהן, ולא לרופא.
המורה יקרא קטע ויתווך את ההסבר לתלמידים.
ההסבר בחוברת, הציורים והעריכה ימחישו לתלמיד את הלימוד לצורך הבנה והפנמה.
בחוברת חילקנו לשני חלקים את דרך הלימוד. 1. לימוד הפסוקים. 2. לימוד מוסרי.
בנושאים אלו של הצרעת יש להתעכב על המושגים, ובעיקר על הלימוד המוסרי אשר ילווה את התלמידים במשך שנות חייהם הבאות לטובה.

שימו לב! על-פי מתווה משרד החינוך "לא נעסוק בפרטי הנגעים, אלא במצורע עצמו.
לכן כתבנו בחוברת את עיקרי הדברים כנדרש.

בלימוד דיני צרעת אנו מציעים את הדרך הבאה:

האדם - והכהן

המראה שראה האדם - ומחייב אותו לגשת לכהן.
הכהן רואה ופוסק את הדין,
הדין תלוי במראה: אם יש מראה טמא, הכהן מטמא.
זהו מצורע מוחלט.

אם יש מראה שהוא ספק טמא, מסגיר הכהן את האדם.
זהו מצורע מוסגר לשבוע ימים בבית.

לאחר ההסגרה בודק הכהן שוב, ומטמא או מטהר לפי מה שראה הכהן שלו נתנה התורה את האפשרות לקבוע אם המראה טמא או טהור, יש פעמים שהכהן מסגיר שוב לצורך בדיקה.
ההגעה אל הכהן, ודרכי ההסגר והתיקון, מלמדים כי "הצרעת באה להזהיר את האדם מן החטא ולהביאו להיטיב את דרכיו".

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

דיני המצוה / פסוקים מ"ה-מ"ז

מלבד ביאור הדינים נגענו בשאלות מוסר ורגש.
המורים יכולים להרחיב.
בדרך כלל זוכרים ילדים את הלימוד המוסרי הרבה יותר מדיני הצרעת.

צרעת הבגדים / פסוקים מ"ז-נ"ט

כאמור כתבנו את עיקרי הדברים, שימו לב ללימוד המוסרי!

הצעות לבחירה

בימי המשכן והמקדש הכהנים - הם שידעו ונצטוו לזהות את הנגעים האלה ולטהר את האדם הנגוע. בימינו אין נגעים מן הסוג הזה וגם אילו היו - אין כהנים היודעים לזהותם ולטפל בהם. הכוונה ללימוד שצרעת האדם היא עדות לחומרה שבחטא לשון הרע: **המצורע** - "המוציא שם רע" (מדרש ויקרא רבה ט"ז, ב'). יש לעסוק במסר החינוכי בנושא לשון הרע.

לפי שיקול דעת אפשר להביא לתלמידים את הפסוקים מתהלים (ל"ד, י"ג-י"ד): "מִי הָאִישׁ הַחֶפֶץ חַיִּים אֲהֵב יָמִים לְרְאוֹת טוֹב. נֶצַר לְשׁוֹנֵה מֶרֶע וּשְׁפָתַיִךְ מִדְבַר מְרֻמָּה". שמירת הלשון מבטיחה חיים וטוב. שני הפסוקים, בתוספת פסוק ט"ו, הולחנו בימינו.

בפרשת "קדושים" פרק י"ט פסוק ט"ז, אנו מפנים למקור שלמדנו כאן על מצורע - מוציא שם רע, ומפנים לפסוקים בתהלים ולספר "חפץ חיים".

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

פרשת אצורה

פרק י"ד - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'י'	טהרת המצורע - בשלב הראשון ב"יום טהרתו" (היום שבו מבקש המצורע להיטהר אחר שהנגע נרפא) יוצא הכהן "אל מחוץ למחנה" לבדוק את המצורע ולקבל. מה מביא המצורע ומה נעשה עם כל דבר (פסוק ד-ז). לאחר שלב זה מכבס המצורע בגדים, טובל ושב למחנה, וממתין שבעה ימים.
י"א-ל"ב	קרבת המצורע (הכפרה) ביום השמיני לטהרתו.
ל"ג-ל"ז	צרעת הבית - הלכה הנוהגת רק בבתי אבן שבארץ-ישראל; ראיית הנגע: "שִׁקְעוּרוֹת יִרְקַקְתָּ, או אֲדַמְדַמְתָּ"; פינוי הבית בטרם בוא הכהן ויטמאו; אם יש נגע, מוסגר הבית לשבעה ימים.
ל"ז-נ"ג	המשך הטיפול בבית המנוגע לאחר תום ימי ההסגר - מצב שבו ניתן לחטא את הבית ולטהרו, או מצב שבו הבית טמא ויש לנתצו.
נ"ד-נ"ז	פסוקי הסיום "זאת התורה לכל נגע הצרעת... זאת תורת הצרעת".

רש"י

יד, ד: "טהרות" - תיקון לשון הרע מעשה פטפוט.
 "ועץ ארז" - תיקון הקלקול - גסות רוח.
 "ושני תולעת ואזוב" - רמז לצורך בענווה.
 "עץ ארז" - הסבר: מקל של ארז.
 "ושני תולעת" - הסבר: צמר צבוע בצבע שני.

בחוברת

בחוברת חלוקה של שלושת השלבים בתהליך טהרת המצורע. כתבנו שאלות חשיבה ורגש לחיבור מהותי, כגון: מה גרם למצורע להתרפא מהצרעת? וכן מה מסמלים הדברים שלוקחים לצורך טהרת המצורע?

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

צרעת הבתים / פסוקים ל"ג-נ"ג

צרעת הבית הוא דבר פלא, ולחלק מהדעות בחז"ל "לא היה ולא עתיד להיות; למה נכתב אלא לומר לך דרוש וקבל שכר". לדעות אחרות יש מצבים, שבהם "הקב"ה מגרה נגעים בתוך ביתו" מסיבה מוסרית (ויקרא רבה, י"ז)

בחוברת כתבנו בקצרה על צרעת הבתים, וכן לימוד מוסרי הנלמד מכך.

הצעות לבחירה

אפשר לתת משימת כתיבה הנוגעת לאחד משלבים אלו - תחושות, ציפיות, תקוות, חשבון הנפש עובר / נדרש המצורע.

פרק ט"ז - לימוד חובה

הנושאים	הפסוקים
יש טומאות נוספות מגופו של האדם. כדי לבוא למשכן, יש להיטהר מהן.	א'-ל"ג
<p><u>לפרק זה לא מוקדש זמן למידה.</u> <u>ניתן להסתפק בהצגת הנושא בלבד, ולהמשיך לפרק ט"ז.</u></p>	

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הפרקים	הנושאים	
3-4	ט"ז	עבודת כהן גדול	"והתקדשתם" ההבדלה, הטהרה והכפרה (16)
2	-	משימת הערכה	
1-2	י"ז	איסור אכילת דם	
1-2	י"ח	איסורי ההליכה בחקות הגויים	
1	-	סיכום	

מספר השיעורים	הנושא	פרק ט"ז	כרזת "אחרי אות"
(3-4)	עבודת כהן גדול		

פרק ט"ז - לימוד חובה

הנושאים	הפסוקים
המושג "עבודה" בהקשר למשכן ולמקדש.	פתיחה
הכהן אינו יכול לבוא בכל עת אל ה"קודש", הוא קודש הקודשים במשכן ובמקדש. "כי בענן אראה על הכפורת".	א'-ב'
הכניסה אל הקודש - מותנית. "בזאת יבוא אהרן אל הקודש", א. בסדר עבודה מיוחד האמור בפרקנו, הכולל את קרבנות אהרן - חטאת ועולה; וקרבנות העם - עולה, ושני שעירים העולים בגורל: אחד לה' ואחד לעזאזל. ב. הכניסה היא רק ב"בגדי לבן", ולא בבגדי זהב. ג. בכניסתו אל הקודש נותן הכהן על מחתה "מלוא חפניו קטרת סמים דקה... וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדת ולא ימות". ד. תנאי הנוהג לדורות עולם מובא בפסוק כ"ט ומוזכר בדברי רש"י לפסוק ג': "ואף זו לא בכל עת כי אם ביום הכפורים, כמו שמפורש בסוף הפרשה בחדש השביעי בעשור לחודש".	ג'-י"ג

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

<p><u>הזאות דמים</u>: עבודה מיוחדת של הזאה מדם קרבנות החטאת (פרו של אהרן והשעיר לה') כדי לכפר על הקודש "מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם". <u>ההזאה בשלושה מקומות</u>:</p> <p>1. בקודש הקודשים ("לפני הכפרת"), 2. על הפרוכת מבחוץ ("זכן יעשה לאהל מועד"), 3. וכן על קרנות מזבח הזהב ("המזבח אשר לפני ה"). איסור על נוכחותו של כל אדם אחר במשכן / במקדש עד לצאתו של הכהן הגדול מקודש הקודשים.</p>	י"ד-י"ט
<p>וידוי של הכהן הגדול על עברות בני ישראל - על "עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... פְּשָׁעֵיהֶם... חַטָּאתָם": חטא - עברה בשגגה. עוון - עברה בזדון. פשע - עברה להכעיס, מרידה. (מקור: תלמוד בבלי מסכת יומא, דף ל"ו ע"ב). שילוח השעיר לעזאזל ביד "איש עתי" אל "ארץ גזרה".</p>	כ'-כ"ב
<p>המשך העבודות הנעשות מחוץ לקודש הקודשים בבגדי זהב. הקרבת העולות.</p>	כ"ג-כ"ח
<p>מצוות יום כיפור לדורות - "חַקַּת עוֹלָם". 1. עינוי הנפש. 2. איסור מלאכה - "שבת שבתון". ייחודו הנשגב של היום: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם". התאריך: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ". לפי מניין החודשים בתורה, המתחיל בחודש האביב.</p>	כ"ט-ל"ד

מושגים: יום כיפור; עבודת כהן גדול; בגדי לבן; בגדי זהב; חטא, פשע ועוון;
קודש הקודשים; שעיר לעזאזל; עינוי נפש; וידוי; חַקַּת עוֹלָם.
(מושגים מצטברים)

רש"י

(א'): "וידבר ה' אל משה": הסבר הקשר למות בני אהרן באמצעות משל, המשכו בפסוק ב':
"דבר אל אהרן אחיך ואל יבא": האזהרה לכהן הגדול בכניסה לקודש הקודשים.
(ו'): "וכפר בעדו ובעד ביתו": הוא וידוי על חטאי עצמו וחטאי בני משפחתו.
(ט"ז): "השכן אתם בתוך טמאתם": הקשר המיוחד של הקב"ה לעם ישראל.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

בחוברת

פרק ט"ז עוסק בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים. שתי דרכים ללימוד הפרק. 1. קריאה ולימוד לפי סדר הכתוב ושיוך לסדר העבודה ביום הכיפורים. חיסרון: מריבוי הפרטים קשה להראות תמונה כוללת, בצורת לימוד זו שתחבר את התלמיד למיצוי לימוד מסכם אפילו לכל נושא בפני עצמו שבפרק-מה גם שבפרק זה ראוי להביא "השלמות" ממקורות נוספים. המשלימים את הלימוד ואת "האווירה".

2. לכן כתבנו את הלימוד על הפרק בצורת **נושאים**. חילקנו את הפרק לשמונה נושאים, והוספנו מקורות לפי העניין. הכוונה את התלמיד לפסוקים שבפרק.

השתדלנו מאוד לייחד את הלימוד על יום הכיפורים: בצורת ההגשה והעריכה, בשאלות המעוררות רגש, השלמה ממקורות נוספים, חיבור לימינו ואיורים לפי הנושאים.

הצעות לבחירה

קישור המושג "עבודה" לנאמר בתפילת העמידה: "והשב את העבודה לדביר ביתך".

בגדי הבד (פשתן לבן), שלבש הכהן הגדול בכניסתו לקודש הקודשים, כסימן לענווה ולנמיכות-רוח. בחוברת הצגנו את המדרש הנזכר ברש"י: "אין קטיגור נעשה סניגור". **תזכורת:** על בגדי הזהב הרגילים של הכהן הגדול נאמר: "לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת" (שמות כ"ח, ב'). אפשר להזכיר בהקשר זה את המנהג ללבוש בגדי לבן ביום הכיפורים. מומלץ להציג לתלמידים את **מדרש חז"ל** (תלמוד ירושלמי מסכת יומא, פרק ז' הלכה ג'): "מפני מה [הכהן הגדול] אינו משמש בבגדי זהב? מפני הגאווה. אמר ר' סימון: על שם "אַל תִּתְהַדָּר לְפָנַי מִלֶּךָ". (משלי כ"ה, ו').

שליח ציבור: ראשית מתוודה אהרן על עצמו: "וְכִפֶּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ". (פסוק ו'). אחר כך על אחיו הכהנים, בית אהרן (פסוק י"א). ורק אחר כך מתוודה על העם.

אות לכך כי **שליח הציבור** צריך לתקן ולכפר על עצמו לפני שמבקש בעד העם.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

התשובה: חשוב להסביר לתלמידים כי יום הכיפורים מכפר לא רק על חטאים שנעשו בשוגג, אלא גם על עברות במזיד - בתנאי שהחוטא חזר בתשובה והתוודה על חטאיו.

"ולא ימות": הסיכון והטובה שבעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים: לפניכם מדרש תנחומא תצוה פרק ט"ז:

בשעה שהיה כהן גדול נוטל את הקטורת באותה מחתה ביום הכפורים, ונכנס לפני ולפנים בבית קודש הקודשים שכן כתיב (ויקרא ט"ז) "ולקח מלא המחתה גחלי אש".
מה כתיב שם? "ונתן את הקטרת על האש לפני ה', וכסה ענן הקטרת".
מהו וכסה? לשון מחילה הוא, כענין שנאמר: (תהילים פ"ה) "כסית כל חטאתם סלה".
וכשהיה ענן הקטרת מתמר ועולה ופונה למעלה ונעשה כאשכול, היה יודע שנתכפרו עונות ישראל, שנאמר: (שה"ש א') "אשכול הכופר דודי לי". אם נעשה כאשכול ענן הקטרת והיה מתמר ועולה היה יודע שנתכפר לישראל ושנתקבלו מעשיו ואם לא כסה ענן הקטרת היה יודע שהוא מת, שנאמר: "וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות ולא ימות". (ויקרא ט"ז)
נמצאת אומר: שכהן גדול וכל ישראל מרתיתים בשעה שכהן גדול נכנס לפני ולפנים עד שהיה יוצא בשלום, כיון שהיה יוצא הייתה שמחה גדולה בישראל, שנתקבל ברצון, שנאמר: (משלי כ"ז) "שמן וקטרת ישמח לב". שמן זה - כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, וקטורת - אלו ישראל שהיו רואין ענן הקטרת שהייתה מתמר ועולה והיו שמחין".

אפשר לבקש מהתלמידים להביא מחזור של יום כיפור ולסיים בשיר "אמת מה נהדר", ככתוב "ויום טוב היה עושה בצאתו בשלום מן הקדש "אמת מה נהדר". (בחוברת כתבנו חלק מהשיר); או: "אמר רבי עקיבא: אשריכם, ישראל" (סיום מסכת "יומא", פרק ח' משנה ט')

לתשומת לב: פרק ט"ז אינו עוסק בכל עבודות הכהן הגדול ביום הכיפורים - אלא רק באותן המיוחדות ליום זה לכן לא נזכרו התמידים והמוספים (הנזכרים בחומש במדבר).
כמו גם לא כל העבודות נזכרות כסדרן (ראו רש"י לפסוק כ"ג), אלא כל העבודות שנעשו בבגדי לבן יחד, ולאחר מכן כל העבודות הנעשות בבגדי זהב.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרק י"ז	כרש"ת "אחרי אות"
(1-2)	איסור אכילת דם		

פרק י"ז - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'-ט'	החובה להעלות קרבנות לה' רק במשכן, ולא מחוצה לו.
י'-י"ב	איסור אכילת דם: חל על בני ישראל "זהגר הגר בתוככם". העונש: מיתה בידי שמים - כרת ("זהכרת"). הנימוק: כי חייו של כל יצור תלויים בדם (רש"י).
י"ג-י"ד	מצוות כיסוי הדם: 1. החובה לכסות את דמם של חיה או עוף המותרים באכילה. (לא של בהמה) 2. החובה היא על בני ישראל ו"הגר הגר בתוככם". 3. הנימוק: זהה לזה של האיסור על אכילת דם (פסוק י"ד).

מושגים: כיסוי הדם; כרת.

הצעות לבחירה

ארבעה איסורי כרת כתובים בפרק! סיכום בסוף העמוד שבחוברת.
מהו כרת? ניתן לראות בחוברת בפרק ד' שתי הגדרות לעונש כרת.
1. פסוקים א'-ט': שימו לב לדברי הרמב"ן בחוברת.

חובה ללמדו כדי להסביר מדוע מותר לנו היום לאכול בשר.

2. ניתן לקשר לפרק ז' פסוקים כ"ז-כ"ז, יש להסביר כי הבשר שאנו קונים/אוכלים עובר מליחה על מנת להכשירו.

כמו"כ שאלנו שם: מדוע אסור לאכול דם? ולימדנו תשובה שכתובה ב"ספר החינוך", מצוה קמ"ח. אפשר להרחיב בטעם האיסור לפי הרמב"ן (פסוק א') - כי אכילת הדם מזיקה לנפשו ולאופיו של האדם, והאיסור מרחיק מגסות, אכזריות ושפיכות דמים.

אפשר להזכיר/ לראות מקור הנוסף על איסור על אכילת דם שנזכר כבר בתחילת החומש - פרק ג' פסוק י"ז.

"וְכִסְּהוּ בַעֲפָרָה": אפשר להציג לתלמידים את נימוקו של רשב"ם: "כי אז לא יהא ראוי לאכילה", דהיינו סייג נוסף לאיסור אכילת דם.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרק י"ח	פרשת "אחרי אות"
1-2	איסור ההליכה בחוקות הגוי		

פרק י"ח - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'ה'	1. עם ישראל צריך להישמר מהתנהגות מקולקלת, שראה במצרים ושעתיד לראות בארץ כנען, אלו מעשים של יחסי אישות מקולקלים הנזכרים בפרק, וחלקם נקראים "תועבות". 2. הדגשת החובה לקבל עול מלכות שמים ותורתו (רש"י). "אני ה' אלוקיכם, אני ה'". 3. החובה ללכת בדרך המצווה: "אֶת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֶת חֻקֵי תִשְׁמְרוּ".
ד'	"את משפטי תעשו"; "ואת חקתי תשמרו". ההבדל בין משפטים, המובנים לכל אדם, לבין חוקים שהן בבחינת גזרת מלך.
ו'-כ"ב	איסורי אישות שונים.
כ"ד-ל'	בשל המעשים הטמאים הללו מקיאה ארץ-ישראל הקדושה את יושביה. לכן מוזהרים בני ישראל לשמור את מצוות ה', "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם".

בחוברת

את פרק י"ח מומלץ להתחיל בנושא השפעה סביבתית, וממנו להגיע להשפעות שהיו למצרים על בני ישראל, על עלייתם הרוחנית של בני ישראל במדבר לאחר קבלת התורה, בניית המשכן, ענני הכבוד ועוד... ועל הגעתם העתידית לארץ כנען, שם יש גויים שמעשיהם מקולקלים.

ניתן לקיים דיון גם על ימינו: כיצד בכל מקום מגורים / לימודים / עבודה / טיול / ניתן למצוא נקודות טובות?

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

הצעות לבחירה

העבודות לפסוקים א'-ה' הן רשות.
יש להדגיש את המיוחד שבארץ-ישראל לאור הנלמד: ארץ-ישראל בלבד מקיאה עוברי עברה.
ניתן להסביר על-פי דברי הרמב"ן: ארץ-ישראל משולה לארמונו של המלך: "זהנה הארץ שהיא
נחלת השם הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי עודה זרה ומגלים עריות".

שאלה לתלמידים: איך יכולה ארץ להקיא?

איסורי עריות, פסוקים ו'-ל':

הצעות לבחירה

הרחבת הערך של יחס נכון ומכובד לגוף ושמירה על צניעות,
על-פי שיקול דעתו של המורה בכיתה.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרק י"ט	פרשת "קדושיק"
18	קובץ מצוות בפרק י"ט משימת הערכה - רש"י	פרק י"ט	

את הפסוקים בפרק י"ט צריך לקרא קריאה צמודה מתוך הפסוקים. הפסוקים הבאים: ד', ח', כ'-כ"ב, כ"ו, כ"ח, כ"ט, ל"א: המלצת משרד החינוך להציגם במשפט מקשר ולא להקדיש זמן להבנתם מלשון הכתוב. מורים אשר עומדת לרשותם יחידת זמן גדולה יותר, מוזמנים להרחיב ולעסוק בנושאים אלו, או בחלקם, לפי שיקול דעתם.

השיטה שנקטנו בחוברת בלימוד פרק י"ט

ראשית אנו מדגישים, כי החוברת אינה מחליפה את המורה, בוודאי לא את החומש. צורת הלימוד על פרק י"ט בחוברת שונה משאר העבודות בה, כיוון שגם פרק י"ט שונה משאר הפרקים שבחומש ויקרא. בפרק מספר רב מאוד של מצוות, ולעתים מצוות רבות בפסוק אחד. חלקם גלויים וחלקם נלמדים מדיוק או מלימוד שכתוב בתורה שבעל-פה, המובא בפירושו של רש"י. במתווה משרד החינוך מצוין אילו דיבור המתחיל של רש"י נדרשים ללמד ביחידה זו. ריכזנו במד"ל את המראה מקומות הנדרשים בלימוד רש"י, בטבלה המצורפת בזה.

בחוברת יש התייחסות לכל הפסוקים בפרק י"ט. כתבנו את הפסוקים ולצדם פירוש מילולי ו/ או עניני לפי הצורך, ואת פירוש רש"י בתוך ההסבר הכללי.

בשיעור הפרונטלי מתבקשים המורים ללמד את הפסוקים ואת פירוש רש"י, ורק לאחר מכן להיעזר בחוברת.

החוברת מהווה סיכום, חידוד וחזרה ללימוד שלמדו התלמידים. צורת ההגשה והעריכה של הלימוד - מטרתן "לסדר" ולסכם את הנלמד. ההגדרות המילוליות, הגדרות בהבנה, פירוש המילים, ההבנה והמהות הכוללת בפסוקים אלו מחייבים את השיטה שנקטנו, כך שהתלמידים יתפנו ללימוד המהות והפנמתה. (דרך דומה נקטנו בחומש שמות, פרשת "משפטים").

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

לשיקול דעתם של המורים שימושו במקור הבא לצורך הקדמה או סיכום.
המקור: מדרש ויקרא רבה כ"ד, ה'.

עלמה: מדוע נאמרה פרשת "קדושים" בהקלה?

תשובה 1- רבי חייא אמר: מפני שרוב גופי תורה תלויין בה.

תשובה 2- רבי לוי אמר: מפני שעשרת הדיברות כלולין בתוכה.

הרמב"ן מפרט את הדמיון בין עשרת הדיברות לפרשת "קדושים".

בפסוק	כתוב בפרשת קדושים	כתוב בעשרת הדיברות	
ב'	"אני ה' אלהיכם"	"אנכי ה' אלהיך"	1
ד'	"ואלהי מסכה לא תעשו לכם"	"לא יהיה לך"	2
יב	"ולא תשבעו בשמי לשקר"	"לא תשא"	3
ג'	"ואת שבתותי תשמורו"	"זכור את יום השבת"	4
ג'	"איש אמו ואביו תיראו"	"כבד את אביך ואת אמך"	5
ט"ז	"לא תעמוד על דם רעך"	"לא תרצח"	6
כ"ט	"אל תחלל את בתך להזנותה"	"לא תנאף"	7
י"א	"לא תגנבו"	"לא תגנב"	8
ט"ז	"לא תלך רכיל בעמך"	"לא תענה"	9
י"ח	"ואהבת לרעך כמוך"	"לא תחמד"	10

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

להרחבה: הערות והארות לפרק י"ט	פסוק
<p>אנו ממליצים לפתוח את השיעור בשאלות: מיהו קדוש? מדוע נקרא קדוש? איזה איש קדוש אתם מכירים? מי יכול להיות קדוש? לאחר הדיון יש לבקש מהתלמידים לקרוא את הפסוק הראשון, ממנו מוכח כי כל אחד יכול להיות קדוש! לימוד פירוש רש"י ורמב"ן שבחוברת, לפי שיקול דעתם של המורים.</p>	א'
<p>"דבר אל כל עדת בני ישראל" - מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלוין בה. (ויקרא רבה ת"כ)</p>	ב'
<p>הרחבנו בלימוד על-פי רש"י. ניתן לבקש מהתלמידים שישאלו את ההורים: כיצד הם יכולים לכבד אותם? להעמקת הלימוד לפי בחירה: עיקרו של הפסוק הוא השוואת מורא אב ואם למורא שמים. (רש"י), דהיינו היחס לכך שגם אביו ואמו מחויבים בכבוד שמים. אם יש התנגשות בין כבוד ה' לכבוד ההורים - כבוד ה' והיראה ממנו חשובים יותר מכבוד ההורים. בחוברת מדרש תמונה: אמא של רבי טרפון, המקור על-פי תלמוד בבלי קדושין, עמוד ל"א: "רבי טרפון הוה ליה ההיא אמא, דכל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא גחין וסליק לה, וכל אימת דהות נחית נחתת עלויה". פירוש: כאשר ביקשה אמו של רבי טרפון (כשהיית זקנה) לעלות למיטתה או לרדת ממנה, היה רבי טרפון נשכב על הרצפה ומשמש לה כמדרגה כדי להקל מעליה את הקושי בפעולות אלו.</p>	ג'
<p>עומק הלימוד לפי שיקול דעתם של המורים.</p>	ד'-ח'
<p>מתנות עניים - ראוי להעיר כי התורה דואגת לחלשים. ניתן להזכיר ארגוני חסד ארציים ומקומיים הדואגים לחלשים. ניתן ליזום פעילות משותפת בין הארגונים לבית הספר. ניתן להזמין מתנדב בארגון חסד, והוא יספר על מעשיו ועל המפגש שלו עם השכבות החלשות / הסובלות / חולים.</p>	ט'-י'
<p>גונב ממון או גונב עיפרון - אותו דבר ונקרא "גנב". <u>יש לגנות את המידה הזו, כך שהתלמידים יוקיעו את דמותו ומהותו של הגנב והגנבה.</u></p>	י"א

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

י"א-י"ח	<p>מצוות שבין אדם לחברו. המלצה לעשות מבצע: השתדלות במצוות שבין אדם לחברו. ניתן לתחום בזמן. (שבוע) ניתן להגדיר עם תלמידי הכיתה את תחומי ההשתדלות. ניתן לשלב את תחומי ההשתדלות על-פי הנלמד בפסוקים י"א- י"ח (מה שאפשר). במשך הזמן לקיים דיון ביניים, ותלמידים יספרו על הצלחות/ כשלונות. בהכוונת המורים ניתן להגיע להבנה שאומנם המבצע הסתיים, אך הדרך נמשכת.</p>
	<p>לצערנו נקימה ונטירה הן דברים מצויים. ניתן לקיים דיון בסיטואציות מעולמם של התלמידים על מנת לזהות את האיסור שקיים במצבים העולים, ולדבר על תיקון המעשים כדי שיהיה הלימוד "עובר לעשייתן". לאחר זמן ניתן לחזור ולשוחח על הצלחות וכשלונות. הלימוד מקבל מימד של חיים בתנועה של לימוד ובדיקה.</p> <p style="text-align: center;">"ואהבת לרעך כמוך"</p> <p>מלבד האמור לעיל הבאנו בחוברת ציטוט מתוך ספר החינוך - מצוה רמ"ג. הלימוד הוא רשות לפי רמת התלמידים. ראוי לעורר ולחבר את התלמידים ללימוד וקיום מצווה זו. אף-על-פי שניתן ללמד מצווה זו כהומנית, אנו ממליצים להדגיש שהיא מצווה שהתורה מצווה: נכון שיש בה גם הומניות, בהבחנה זו יש יסוד, משום שהומניות יכולה להיות דבר יחסי הנמדד בחברה או בנוף האדם - לעומת מצוות התורה, שהמדד בשאלה מה מצווה התורה במצב כזה? (ולא מה ההומניות מחייבת?)</p>
י"ט	<p>איסור כלאיים ושעטנז. גם היום חלים איסורים אלו, ולכן בקשנו בחוברת לבדוק היכן יש מעבדה של שעטנז. ניתן להזמין לכיתה / בית הספר- בודק שעטנז. ניתן לבקש מהתלמידים לבדוק בבית אם יש בגד שיש עליו אישור: "נקי משעטנז". (בבגדים של חברת "בגיר" יש תווית כאלז)</p> <p style="text-align: center;">פירוט שרשי המצווה, מ"ספר החינוך" מצוה רמ"ד.</p> <p>"כי השם ברוך הוא, ברא עולמו בחכמה בתבונה ובדעת, ועשה וצייר כל הצורות לפי מה שהיה צורך וענין ראוי להיות מכוונות כיוון העולם, וברוך הוא היודע. (את כוונתו) וזהו שנאמר במעשה בראשית: (בראשית א', ל"א), "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד". ובהיות יודע אלקים כי כל אשר עשה, הוא מכוון בשלימות לעניינו שהוא צריך בעולמו, ציווה לכל מין ומין להיות עושה פירותיו למינהו, כמו שכתוב בסדר בראשית, ולא</p>

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

<p>יתערבו המינין פן יחסר שלימותן ולא יצווה עליהן ברכתו. ומזה השורש, לפי הנראה במחשבתנו, נמנענו מהרביע הבהמות כלאים, וכמו כן הוזהרנו בכך מזה הטעם בצירוף טעם אחר, שכתבנו כבר על מיני הזרעים והאילנות". הוספה שלנו: איסור הרכבה בפירות אסור גם בחי'א, אפ' ככל'א נאט אישהו הרכיב פירות, הוא אבר אל איסור כלאיין, אך לאמריק אונר לאכול, כך יש לנו את האפרשטיץ, האורכה אאפרסק ושניץ שאונר באכילה.</p>	
<p>אשם שפחה חרופה, לימוד הטבלה: רשות.</p>	כ"ב-כ"ב
<p>עורלה ונטע רבעי, מצווה מעשית בימינו ראו משימה בחוברת. מי שיש לו קרבה לחקלאות - אבא אח דוד... יכול לקיים עמו שיחה על יישום דיני עורלה ורבעי ולספר לחבריו בכיתה. ניתן להזמין גופים נותני כשרות, אשר ברשותם מצגות על עורלה ונטע רבעי, ולשלב נושאי כשרות נוספים שלומדים בחומש ויקרא: כשרות בעלי-חיים - בהמות ועופות, הכשרת הבשר, חשש מתולעים ושקצים במאכלים - עלים/ קטניות / ועוד...</p>	כ"ג-כ"ה
<p>אסור לעשות כמעשי הגויים. ניתן לשאול את התלמידים אם הם חושבים על מנהגי גויים בימינו שכדאי להימנע מהם. ניתן לקיים דיון על שירים / לבוש / דיבור / צורת תספורת / שאיפות. ניתן להזכיר את היוונים שרצו שנהיה כמותם, ואת נס חנוכה המנציח את ההבדל שקיים בין ישראל לאומות. ניתן להזכיר את הפסוקים בפרק י"ח, שבהם כתוב על האזהרה מקרבה לגויים כדי שלא נלמד ממעשיהם, ואת הארץ שמקייאה את מי שיעשה כתועבות הגויים. ניתן להרחיב בנושא האמונה, ולהסביר כי ברצון ה' נולדנו יהודים וזוהי זכות עבורנו, בכל יום אנו מברכים בברכות השחר: "ברוך שלא עשני גוי". הזכות להיות יהודי ולשמור תורה ומצוות היא גם חובה נעימה להיות האדם הכי קרוב לבורא העולם. (יש עוד הרבה מה להאריך...)</p>	כ"ו-כ"ח
<p>קדושת השבת ומורא מקדש. ניתן לדבר על כבוד וקדושת בית הכנסת. ניתן להביא לכיתה תמונות של בית הכנסת השכונתי. ניתן ליזום עזרה וסיוע בבית הכנסת: סידור החומשים, הסידורים וכדומה. השבת: אנו ממליצים על האדרת מעלת השבת בכל מפגש עם פסוקים העוסקים בכך, נעימת קולו של המורה, סיפורו האישי על השבת בביתו והתייחסותו נזכרים ונחרטים אצל התלמיד לאורך שנים רבות.</p>	ל"א
<p>מצווה לכבד אנשים מבוגרים, לעמוד לכבודם ולעזור להם ככל שניתן. ראו מדרש תמונה בחוברת. "בספר החינוך" נכתב כי אחת המטרות במצווה זו - כדי שיראו את הכבוד שרוחשים</p>	ל"ב

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

<p>לחכמים בחוכמת התורה, וישאפו גם הם להיות חכמים בחוכמת התורה. ראוי לייקר את חוכמת התורה בעיני התלמידים, ניתן להזמין לכיתה רב והוא יספר את סיפור חייו - שבחר בלימוד התורה ובחוכמתה אף שהיו לו אפשרויות נוספות. ראוי לפתוח בפני התלמידים אפיקים על מהות יהודית, אשר ילוו אותם במשך שנות חייהם, ובכל מה שיבחרו לעשות או להיות תמיד יכבדו את התורה ולומדיה.</p>	
<p>ניתן לשוחח על הלימוד: "מום שבך אל תאמר לחברך". יש לשייך אמרה זו במובן הפשוט בתוך הפסוקים, ומכאן להשליך לחיי היומיום. אף אחד מאתנו לא מושלם, לכן אם יש לאדם הערה בונה הבאה ממקום טוב, ניתן לאומרה בלי לפגוע; אך ודאי שאסור לומר לאחרים את חסרונותיהם כדי לפגוע / לעקוץ / להציק...</p>	ל"ג-ל"ד
<p>איסור הונאה במשקולות ובמידות. בחוברת כתבנו את המושגים, הסברם והמכשול שיכול להיות בכל דבר, משום שרצינו להתרכז במטרה המרכזית - הכרת המכשול והחובה להימנע ממנו. <u>לכן לא ביקשנו מהתלמידים להסביר את המושגים אלא פרסנו את ההסבר לפניהם.</u> מה גם שחלק גדול מההסבר של רש"י על המושגים, אינו מוכר היום כמו: אבני משקל, חוט למדידת קרקע... לכן ביקשנו לדמות את המושגים לאפשרויות המסחר בימינו: משקל אלקטרוני, מטר... זאת כדי לחבר את התלמידים למציאות של היום על-פי התורה. <u>יחידה זו, יש בה חינוך להגינות וליזר כמצווה שהיא דרך חיים.</u> רוב חיינו אנו נפגשים במסחר או בדומה לו, במכולת / עובד בכל עבודה / כל קנייה ומכירה בכל תחום. לשיקול דעת: להזכיר כי השאלה הראשונה, ששואלים את האדם לאחר 120 בעולם האמת היא: נשאת ונתת באמונה? <u>מהות הנושאים החינוכיים</u> מזונות האדם קצובים לו משמים. אסור לאדם לגעת במה שאינו שלו. רמאות, כמוה כגנבה וגזל. המשותף לכל אלו - חוסר יראת שמים.</p>	ל"ה-ל"ו

**אנו ממליצים למורים לפנות לאתר משרד החינוך, לקובץ על ויקרא פרק י"ט.
בקובץ זה ימצאו המורים רעיונות רבים להבנה, הוספה, דיון, חזרה והפנמה.**

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

פסוק	<p style="text-align: center;">בהמשך להערה שלנו לעיל, תחת הכותרת: השיטה שנקטנו בחוברת בלימוד פרק י"ט. לפניכם ריכוז ללימוד ד"ה ברש"י לפרק י"ט על-פי תוכנית משרד החינוך</p>
ב'	<p>"דבר אל כל עדת בני ישראל" - מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלוין בה. (ויקרא רבה. ת"כ) / ראו מדרש תמונה.</p>
ג'	<p>1. "אמו ואביו תיראו" - כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים.</p> <p>2. "ואת שבתותי תשמרו" - סמך שמירת שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך: חלל את השבת! אל תשמע לו! וכן בשאר כל המצות.</p> <p>3. "אני ה' אלהיכם" - אתה ואביך חייבים בכבודי, לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי.</p> <p>4. איזהו מורא? לא ישב במקומו, ולא ידבר במקומו, ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד? מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל מכניס ומוציא. ראו מדרשי תמונה והבעה בכתב של התלמיד.</p>
ט'	<p>"לא תכלה פאת שדך" - שיניח פאה בסוף שדהו.</p> <p>"ולקט קצירך" - שבליים הנושרים בשעת קצירה אחת או שתיים אבל שלש אינן לקט. ראו מדרש תמונה.</p>
י'	<p>"לא תעולל" - לא תיטול עוללות שבה והן ניכרות, איזהו עוללות כל שאין לה לא כתף ולא נטף.</p> <p>"ופרט כרמך" - גרגרי ענבים הנושרים בשעת בצירה. / ראו מדרש תמונה.</p>
י"א	<p>"לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו" - אם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך להשבע לשקר. (מופיע בחוברת בפסוק י"ב)</p>
י"ד	<p>1. "לא תקלל חרש" - אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם? ת"ל (שמות כ"ב) בעמך לא תאר. א"כ למה נאמר חרש? מה חרש מיוחד שהוא בחיים, אף כל שהוא בחיים, יצא המת שאינו בחיים. (ת"כ)</p> <p>2. "ולפני עור לא תתן מכשול" - לפני הסומא בדבר, לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו.</p> <p>3. "זיראת מאלהיך" - לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי, לפיכך נאמר בו "זיראת מאלהיך" המכיר מחשבותיך, וכן כל דבר המסור ללב של אדם, העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר</p>

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

	בו: "ויראת מאלהיך". ראו שאלות במדרש תמונה.
ט"ו	<p>1. "לא תשא פני דל" - שלא תאמר: עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו, אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות. (ת"כ)</p> <p>2. "ולא תהדר פני גדול" - שלא תאמר: עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה, היאך אביישנו ואראה בבושתו? עונש יש בדבר, לכך נאמר: "ולא תהדר פני גדול".</p>
ט"ז	<p>1. "לא תלך רכיל" - אני אומר, על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים - הולכי רכיל הולכי רגילה.</p> <p>2. "לא תעמוד על דם רעך" - לראות במיתתו ואתה יכול להצילו. (ת"כ) כגון טובע בנהר וחיה או לסטים באים עליו. ראו מדרש תמונה.</p>
י"ז	"ולא תשא עליו חטא" - לא תלביך את פניו ברבים. ראו מדרש תמונה.
י"ח	<p>1. "לא תקום" - אמר לו: השאילני מגלך, אמר לו לאו. למחר, אמר לו: השאילני קרדומך, אמר לו איני משאילך, כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה.</p> <p>2. ואיזו היא נטירה? אמר לו: השאילני קרדומך, אמר לו לאו. למחר אמר לו: השאילני מגלך, אמר לו הא לך, ואיני כמותך שלא השאלתני, זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלבו אף-על-פי שאינו נוקם.</p> <p>3. "ואהבת לרעך כמוך" - אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה. / ראו מדרש תמונה.</p>
כ"ה	"להוסיף לכם תבואתו" - המצווה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות.
ל"ו	"ומקדשי תיראו" - לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ואע"פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין בית המקדש דוחה שבת. ראו מדרש תמונה.
ל"ב	"והדרת פני זקן" - איזהו הדור? לא ישב במקומו ולא יסתור את דבריו. יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו? לכך נאמר "ויראת מאלהיך" שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור ללב נאמר בו "ויראת מאלהיך". ראו מדרש תמונה.
ל"ג	"לא תונו" - אונאת דברים, לא תאמר לו: אמש היית עובד עבודת אללים, ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הגבורה? / ראו מדרש תמונה.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

לפניכם - פתיחה מתוך מתווה משרד החינוך לפרק י"ט

בפרק י"ט בחומש ויקרא מצוות מעשיות רבות המעגנות את דרישת התורה "קדושים תהיו" בהתנהגות יומיומית. מצוות אלו נוגעות להיבטים רבים בחיינו ומעצבות את דרכו של היהודי המאמין. בפרק נמצא גם הקובץ היסודי של מצוות "בין אדם לחברו", כגון: "לא תלך רכיל בעמך", "לא תעמוד על דם רעך", "לפני עיור לא תתן מכשול", "לא תקום ולא תיטור", "ואהבת לרעך כמוך" אלה הן מצוות המהוות את בסיס הדרישה הערכית והחברתית שלנו, ואנו רואים חשיבות רבה בהוראתן בדרך שתחבר בין המצווה בתורה ובין חיי היומיום של התלמידים. לפיכך מבקשת תוכנית הלימודים המתחדשת להקדיש פרק זמן משמעותי להוראת פרק זה, (18 שעות) המהווה תשתית חשובה בבניית האישינות הערכית של התלמיד. במסגרת התוכנית נקדיש זמן ללימוד מצווה אחר מצווה. גם אם לא נצליח ללמד את כולן, נשתדל להבין את-הוראתן, להפנים את ערכן, ולראות מה אפשר, וצריך, ליישם בחיי היומיום.

כהקדמה לפרק

נמליץ להסב תשומת לב התלמידים לשינוי בסגנון לעומת הפרקים הקודמים. כאן אין לפנינו נושא מרכזי רחב, המרובה בפרטים, אלא נושאים קצרים, הבאים בזה אחר זה. פעמים שיש 2-3 מצוות בפסוק אחד. על כן צריך לקרוא את פסוקי הפרק בתשומת לב מרובה. כמו כן כדאי לחזור על המושגים "מצוות עשה" ו"מצוות לא תעשה" וכיצד באים המושגים לידי ביטוי בכתוב, גם כשהמילים הללו לא מופיעות בהגדרתן.

הוראת פרקים הלכתיים

לפרקים אלו זיקה יתרה לעולמה של התורה שבעל-פה, וזוהי הזדמנות להעמיק ולחבר בין שני העולמות. בתוכנית הלימודים בכיתה ד' אנו מייחדים זמן ומאמץ להיכרות עם פירוש רש"י. לימוד פרק י"ט הוא אחד המוקדים החשובים בהוראת הפרשנות, ועל המורים המלמדים לתת את הדעת לכך. בתוכנית מופיעים כ- 22 דיבורי המתחיל מפירוש רש"י בפרק י"ט. כך נוצר המפגש הראשון, הרחב והשיטתי, של התלמידים עם פירוש רש"י. לימוד זה דורש זמן ותרגול, ולאלו ניתן ביטוי בהקצאת השעות להוראת יחידה זו.

הערה למורים: במסגרת הדיון בפסוקים, יש במתווה משרד החינוך בנוסף לרש"י מדברי ראשונים ואחרונים. אלו ישמשו בעיקר את המורה, ומובאים להעשרה והרחבת הדעת. כאשר המורה בוחר להביא פירושים אלו, יעשה זאת בנוסף ליסודות המוקנים בפירוש רש"י. כמו כן, לעתים עדיף לספר בעל פה מה אמר הפרשן - ולא להביא אותו בלשונו, דבר המקשה

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

על התלמידים. תמיד כדאי לספר מעט על הפרשן, כך שתלמידים יחושו שהם מכירים אותו, כנאמר: "שיהא רואה בעל השמועה כנגדו". (ירושלמי שבת א', ב')

מספר השעות המוצע להוראת הפרק הוא 8, בהתאם למתווה תוכנית הלימודים. בעמודה הימנית בטבלה יש המלצה כללית לחלוקת השעות בתוך הפרק, וכל מורה יתאים את מידת העיסוק בכל מצווה לפי צורכי הכיתה ורמתה.

פתיחה: "דַבֵּר אֶל כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" משה מכנס כל בני ישראל ללמדם יחד את המצוות שבפרשת "קדושים" משמעות הציווי "קדושים תהיו", החוזר גם בפרק כ' פסוק ז', מחייב את בני ישראל לשמור את דרך ה' בהתנהגותנו היומיומית. הסתכלות כללית על הפרק באופן שידגיש ריבוי המצוות שבו, הנוגעות לתחומים שונים בחיי היומיום; תזכורת של המושגים מצוות "עשה" ו"לא תעשה" וזיהוין בכתוב.

פרשת "קדושים" פרק כ'

המשימות בחוברת על פרק זה הן רשות.

(הפרק אינו מופיע בחלוקת הפרקים של משרד החינוך)

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

אספר השיעורים	הפרקים	הנושאים	קדושת האדם והזמן (10)
1	כ"א-כ"ב	דיני הכהנים והקרבנות	
5	כ"ג	פרשת המועדות, משימת הערכה	
3-4	כ"ד	שמן המאור, לחם הפנים, המקלל	
1		סיכום	

קדושת האזק והטאן

מספר השיעורים	הנושא	פרקים	פרשת "אאור"
1	דיני הכהנים והקרבנות	כ"א-כ"ב	

פרק כ"א - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'-ט'	קדושת הכהנים ומעמדם; איסור טומאת הכהן למת; מעמד הכהנים יילמד תוך הדגשת פסוק ו': חובת הכהנים - לשמור על מעמדם וקדושתם; ומנגד פסוק ח' - חובת ישראל לייחד ולכבד את מעמד הכהונה.
י'-ט"ז	קדושת הכהן הגדול; מעלתו היתרה, ומכאן גם חובתו היתרה לשמר את קדושתו, ושלא לפסוק מעבודתו "כי נזר נשמן משחת אלהיו עליו".
ט"ז-כ"ד	איסור כהנים בעלי מום להקריב קרבנות.

רש"י

פסוק י"ב: "ומן המקדש לא יצא". אפשר ללמד את ביאור רש"י - "אינו הולך אחר המיטה", כלומר שלא יוצא אף ללוויית המת.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

הצעה לפתיחה

לאחר שמשה קידש את הכהנים, הם במעמד של כהנים קדושים. לכהנים יש חובה לשמור את הקדושה הזו משום היותם משרתי ה'. המזבח הוא כמו שולחן של ה' (בהשאלה). בתלמוד הוא נקרא "שולחן גבוה". ההיתר לכהנים לעבוד בבית ה' ולאכול חלקים מקרבנות שהקריבו על המזבח-מחייב אותם להתנהג בקדושה. קדושה היא פרישות המייחדת אותם ומזכירה לכהנים כי הם קרובים מאוד לה' בגלל עבודתם בבית ה' - המקום שבו שוכנת השכינה. ממה עליהם לפרוש כדי לשמר את קדושתם? את זאת נלמד בפרק הבא.

בחוברת

כבוד הכהנים וקדושתם בימינו. ניתן להשתמש בציורים כמדרש תמונה לתורת חיים בשיעור הפרונטלי. את החלוקה בפסוקים בין כהן גדול לכהן הדיוט חידדנו בחוברת בכותרות ואיורים שונים. לשיקול דעתם של המורים בבחירת השאלות בעמודים אלו.

מומים שפוסלים את הכהן מלעבוד במקדש

פסוקים ט"ז-כ"ד

פירוש המילים, הסבר המומים ושאלות.

הצעות לבחירה

הדגשת המילים הנגזרות מן השורש ק'.ד'.ש' בפסוקים שבפרקים כ"א כ"ב. הציווי כאן בפרקנו המיוחד לכהנים ולעבודתם. הצגת השורש ח'.ל'.ל' בפסוקים כניגוד לשורש ק,ד,ש וכנקודת מוצא להבהרת כללית של המושגים הכלליים.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

פרשת אמור פרק כ"ב - לימוד חובה.

הפסוקים	הנושאים
א'-ט"ז	חובת הקפדה באכילת קודשים; איסור כהנים טמאים באכילת הקודשים. איסור זר באכילת קודשים.
י"ז-ל"ג	פסולי הקרבן, כגון: איסור הקרבת בעל מוס; "מחוסר זמן" איסור הבאת קרבן עד היום השמיני ללידתו.
בפרק כ"ב מוצע לתת הסבר כללי בלבד. אפשר לחתום בפסוקים ל"א ל"ג.	

בחוברת

א'-ט"ז: משימות ברמת בקיאות תוך כדי הפניה לפסוקים.
י"ז-ל"ג: טבלה ובה ביאור המומים שפוסלים את הקרבן.
הטבלה והשאלות ברמת בקיאות, וחלקן שאלות חשיבה.
ראו מדרש תמונה.

מצוות קידוש ה' / פסוקים ל"ב-ל"ג

השארנו כשאלות פתוחות. עומק הלימוד והיקפו ייקבעו על-ידי המורים.
להרחבה מומלץ ללמד מהקורות הבאים:
1. ספר החינוך, מצווה רצ"ו - מצות קידוש השם.
2. רמב"ם יד החזקה - הלכות יסודי התורה, פרק ה'.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרק כ"ג	פרשת "אאור"
5	פרשת המועדות משימת הערכה		

פרק כ"ג - לימוד חובה

הנושאים	הפסוקים
השבת	א'-ג'
חג הפסח	ד'-ח'
מצוות קצירת העומר, מצוות הקרבת מנחת העומר, מצוות ספירת העומר.	י'-ט"ז
חג השבועות	י"ז-כ"ב
ראש השנה	כ"ג-כ"ה
יום הכיפורים	כ"ז-ל"ב
חג הסוכות	ל"ג-מ"ד

מושגים: מועד; מקרא קודש; שבתון; "אוכל נפש".

בחוברת והצעות לבחירה

מפני חשיבות הנושאים הנלמדים - בהיותם במעגל השנה התלמידים נפגשים וייפגשו בהם בכל שנות חייהם - עסקנו בהבנת הפסוקים ובמצוות המעשיות וחיבורן לחיים, כן השתדלנו לכתוב משימות ושאלות מעוררות רגש.

ראו בעמוד הפותח את הפרק שבחוברת, שבו הצגנו בכותרת את כל הנושאים שבפרק (בתוספת איורים). המטרה ליצור מבנה ארגוני של הפרק ותמונה כוללת על השבת ומועדי השנה.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

ניתן להזכיר בכיתה את מה שלמדו התלמידים בחומש בראשית וחומש שמות על השבת והמועדים גם בחוברת עסקנו בכך לפי הצורך והמהות והפנינו למקורות נוספים.

דרך קידוש השבת וקידוש המועדים מהווה את מהות ההבדל בניהם.
1. ה' קידש את היום השביעי.

לעומת תאריך החג שמתקדש על-ידי בית הדין בקידוש החודש.

2. השבת מתקיימת ביום השביעי - זמן קבוע מאז בריאת העולם.

החגים יחולו בתאריך קבוע, אך לא במחזוריות קבועה. (כמו שבת)

3. בשבת איסור שבתון מוחלט. (ל"ט מלאכות שבת)

בחגים שאינם חלים בשבת מותר צורך אוכל נפש.

כתבנו את המשנה במסכת ראש השנה המורים יכוונו את התלמידים לפתרון השאלה מתוך הכתוב (הדגשנו את המילים).

קדושת השבת: ניתן להרחיב מעבר לשאלה שבחוברת.

המועדים

להסביר את המילה "מועד" - זמן.

לוח עברי

כדי להראות את ההבדל בין מניין החודשים בלוח הרגיל, שבו חודש תשרי הוא הראשון, לבין מניין החודשים על-פי התורה, אנו ממליצים להפנות את התלמידים לעבודה שכבר עשו בחוברת בסוף פרק ט"ו, בכותרת העמוד: מצוות נוספות ביום הכיפורים / פסוקים כ"ט-ל"א.

בחוברת כתבנו לוח עברי לחגי תשרי וביקשנו שימוש בו תוך כדי לימוד.

אנו ממליצים לבקש מהתלמידים להביא לכיתה לוח שנה, כדי לראות מקרוב ובלוח ששייך להם את הזמנים הנלמדים וזמנים נוספים: ספירת העומר, חג השבועות.

ניתן להרחיב בנושא הלוח העברי: חגים נוספים בלוח העברי (חנוכה ופורים - דרבנן) ימים מיוחדים - ט"ו בשבט, ט"ו באב, תאריך עברי ותאריך לועזי, ניתן לציין בלוח את יום ההולדת של התלמיד - כמובן, לפי התאריך העברי.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

השתדלנו שכל תחילת נושא בחגים יופיע בראש עמוד. השתדלנו שבכל עמוד יופיע איור שידבר לתלמיד. סגנון השאלות משלב ידע, חשיבה, השוואה ורגש. העבודות בחוברת מהוות בסיס, והמורים יכולים להרחיב יותר, לפי הזמן ורמת התלמידים.

המלצה למשימה משותפת בכיתה.

יכולה להיות כהכנה לשיעור או כסיכום. לבקש שכל אחד יביא מביתו חפץ שקשור לשבת או לחגים. לצרף שולחנות ולהניח באמצע הכיתה. (לא על הרצפה) למיין את החפצים לפי החגים. (להכין כרזה לכל חג) לבקש שכל תלמיד יעמוד בקבוצה שהחפץ שלו נמצא. התלמידים יספרו על החפץ שהביאו, ויסבירו מדוע בחרו בו דווקא מכל מה שהיה בבית. האם יש חפץ מיוחד שעובר בירושה במשפחה? שופר, מחזור לחגים, כלי להדלקת נרות... ניתן לבקש שכל תלמיד יעמוד ליד עמדת החג שיש לו יותר קרבה, ויספר מדוע בחר בעמדה זו. המורים יסכמו את חשיבות השבת ומועדי השנה כמכלול יהודי שלם.

מתוך מתווה משרד החינוך

הקדמה - מקורו של "לוח השנה היהודי" הוא בפרשות המועדות בתורה העיקרית שבהם היא הפרק שלפנינו - ויקרא פרק כ"ג. הפרק פותח בשמירת השבת, ונזכרים בו המועדים אשר יש לציין אותם כ"מקראי-קודש" מדאורייתא: שלוש הרגלים, ראש השנה ויום כיפור. כמו כן נזכר בפרק הציווי על קרבת העומר וספירת העומר.

פרק זה מתקשר עם זמנים, הלכות, מנהגים וחוויית רבות, המוכרים לתלמיד והמעצבים את זהותו, על-כן חשוב להקדיש זמן להוראת הפרק. ראוי להבהיר את סדר המועדים ומקומם בלוח השנה, וללמוד את עניינו של כל מועד תוך קישור לידיעות ולחוויית האישית של התלמידים מביתם ומבית הכנסת.

בסיום הלימוד יש משימת הערכה, המופיעה באתר על פרק כ"ג: עמוד ויקרא אתר תנ"ך. כדאי למורה להסתכל במשימה בהכנת השיעורים לקראת הוראת הפרק, על מנת לשלב אותה בתכנון זמן ההוראה של הפרק. פתיחה סקירה כללית: את הפתיחה נקדיש לשני דברים:

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

1. הרעיון של קידוש הזמן על-ידי עם ישראל "תקראו אתם", ומשמעות ההגדרות "מקראי קודש" ו"שבתון".
2. מבנה הפרק: סדר המועדים על-פי לוח השנה של התורה, המתחיל בחודש ניסן. בכל "מועד" התאריך, האיסורים "לא תעשה", והציוויים "עשה" העיקריים.

הרחבה נוספת: מומלץ לראות באתר משרד החינוך בקובץ המתווה על הפרק.

רש"י

פסוק ה': "פסח לה": הקרבת קרבן שעמו פסח, ומכאן שם החג.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרק כ"ד	פרשת "אָאָר"
3-4	שמן המאור לחם הפנים המקלל		

פרק כ"ד - לימוד חובה

הפסוקים	הנושאים
א'ד'	<p>1. דיני שמן המאור: שמן מיוחד ומובחר - "שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִית לְמָאֹר".</p> <p>2. נרות המנורה צריכים לדלוק "תמיד", דהיינו בקביעות בכל לילה. (רש"י פסוק ג')</p> <p>3. לשם כך על הכהן לערוך בכל ערב את הנרות באופן שידלקו לילה שלם. "עריכה הראויה למדת כל הלילה, ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר, והן ראויות אף ללילי תקופת טבת". (רש"י)</p>
ה'ט'	מצוות סידור לחם הפנים.
י'כ"ג	<p>פרשת המקלל.</p> <p>1. בתוך המחנה היתה מריבה בן "איש ישראלי" לבין "בן הישראלית". אמו הייתה ישראלית משבט דן, ואביו היה מצרי שנתגייר (רש"י לפסוק י').</p> <p>2. בתוך כך "ויקב בן-האשה הישראלית את-השם ויקלל".</p> <p>3. בעקבות מעשה זה נפסק דינו למיתה. התורה מציינת את החומרה הרבה של החטא והעונש, של מקלל שם ה'. נוקב את השם בפירוש, ולא בכינוי, ובלשון של קללה. (רש"י לפסוק ט"ז).</p>
י"ח-כ"א	דיני אדם המזיק, החייב בתשלומי ממון של נזקים שעשה לממון חברו.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

בחוברת והצעות לבחירה

שמן למאור

בשני מקומות נצטווה משה על מצוות המנורה;

א. בחומש שמות: "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד".

ב. בפרקנו: "צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד".

מדוע נצטווה משה על כך שתי פעמים?

תשובה: אזכור המנורה בשני מקומות הנ"ל - שתי מטרות לו.

1. בחומש שמות מלמד ה' את משה את סדר מלאכת המשכן, שהמנורה היא חלק בלתי נפרד ממנו, אך אין שם ציווי להורות את בני ישראל לספק שמן זית לצורך המנורה.
2. לעומת זאת בפרקנו מצווה ה' את משה להורות עתה את בני ישראל לספק שמן זית לצורך מנורת המקדש.

שמן כשר למנורה

השמן המופק מכתישה ראשונה, שהוא צלול ביותר - שמן זה בלבד כשר למנורה, שנאמר "שמן זית זך", דהיינו שמן צלול ללא שמרים.

השמן המופק מכתישה שנייה ומעלה - היו משתמשים בו לצורך המנחות.

"מחוץ לפרוכת העדות". (פסוק ג') **מדוע נקראה "פרוכת העדות"?**

תשובה א': הפרוכת הייתה פרושה לפני הארון שבתוכו מונחים **לוחות העדות**, והתורה הרי משמשת כעדות שהקב"ה ציווה את כל מצוות התורה.

תשובה ב': "עדות" מתייחסת **לנר מערבי**, שזו היא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל; שהרי הכהן היה נותן בו שמן כמידת חברותיו ועם כל זאת כל הנרות כבו בבוקר, ואילו נר מערבי המשיך לדלוק עד הערב, וממנו היה מדליק את שאר הנרות ובו היה מסיים, כלומר את כל הנרות היה מיטיב בבוקר, ואילו נר מערבי היה מיטיב בין הערביים.

תשובה לשאלה בחוברת מה היה בנס בהר המערבי? זהו גם המקור למושג **"נר התמיד"**.

מצוותה וזמנה

מצוות "עשה" להדליקה בכל יום, שנאמר "לפני ה' תמיד", דהיינו מצווה זו היא בתמידות, יום אחרי יום ללא הפוגה. משך הזמן שבו הנרות צריכים להיות דלוקים, הוא מערב עד בוקר. שנאמר "יערוך אותו אהרן מערב עד בקר".

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

מהי מצוות הטבת הנרות? נחלקו בכך הראשונים.

לרש"י - הטבת הנרות, דהיינו ניקוי הנר משיירי השמן, החלפת הפתילה ונתינת שמן חדש, שהיא הכנת המנורה להדלקתה בלילה.
לרמב"ם - הטבת הנרות היא מצות ההדלקה.

(להעמקה: יוצא לפי רש"י שמצוות "עשה" להדליק בכל יום פעם אחת בלבד והדלקה זו נעשית בלילה. ואילו לרמב"ם מצוות "עשה" להדליק שתי פעמים ביום, אחת בבוקר ואחת בערב.)

מה מקורה של מצות הטבת הנרות?

שנאמר "בבקר בבקר בהטיבו את הנרות" (שמות ל', ז'-ח'), וכן "על המנורה הטהורה" - דהיינו יערוך אותה כשהיא נקיה ומטהרת. "על המנורה הטהורה יערוך את הנרות" (פסוק ד').

מדוע נקראת "המנורה הטהורה"?

פירוש א': המנורה עשויה מזהב טהור דהיינו מזוככת מכל פסולת שהיא.
פירוש ב': עריכת המנורה תהא נעשית על טהרה של מנורה, כלומר כשהיא נקיה ומטהרת משיירי השמן של ההדלקה הקודמת.

לחם הפנים

ניתן להזכיר את הלימוד בספר שמות. שילבנו תמונה בנושא: מיקום הכלים במשכן. הסיכום והתמונות שבחוברת יסייעו למורים להסביר את הפסוקים.

המקלל / פסוקים י'-ט"ז

"ויצא בן אשה ישראלית" - מהיכן יצא?

לפניכם ארבעה פירושים. (לשיקול דעתם של המורים).

- לפי הפשט: **יצא מאוהל** אל המחנה לקלל את ה'.
- "יצא מעולמו"** דהיינו על-ידי שקילל איבד את עולמו מחיים למיתה ואכן דנו אותו למיתה.
- יצא מתוך הפרשה שלמעלה** - לחם הפנים. לגלג ואמר: הלוא דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, והיאך נותנים למלך אדון כל פת צוננת? אך הוא לא האמין בנס שהלחם היה נשאר חם תשעה ימים כיום אפייתו; וכשהוכיחו אותו על לגלוגו שטעה, חרה אפו וקילל את ה'.
- יצא מבית דינו של משה רבנו מחויב בדין**, לפי שהוא בא ליטע אוהל בתוך מחנה דן.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

אמרו לו: מה לך שבאת לקבוע מקומך כאן? אמר להם: משבט דן אנוכי מצד אמי.
אמרו לו: התייחסות הבן אל השבט נקבעת לפי האב, ולא לפי האם.
נכנס לבית דינו של משה לדון לפניו בעניין זה, ויצא מחויב בדין. עמד וקילל את ה'.

איזה שם משמות ה' הזכיר המקלל?

נוקב השם: שתי אפשרויות: 1. נוקב השם או 2. המקלל בכינוי.

נוקב השם: הזכיר את השם המפורש בן ארבע האותיות,

וזה מה שעשה המקלל, ככתוב: "ויקב"; דהיינו שפירש בקללתו את שם ה' המיוחד (פסוק י"א) ועונשו בסקילה, שנאמר: "ונוקב שם ה' מות יומת".

לכן המקלל בכינוי אינו חייב סקילה, אלא דינו מלקות,

מפני שעבר על הלאו של "א-לוקים לא תקלל" (שמות כ"ב)

פסוקים י"ח-כ"א: דיני אדם המזיק, החייב בתשלומי ממון של נזקים שעשה לממון חברו.

אנו ממליצים להסביר כי התורה מענישה את המזיק ודואגת לכך שבני האדם יחיו בשלום זה עם זה כפי שלמדנו בפרק י"ט ובמקורות נוספים.

חשוב לשוחח על האפשרות של מניעת מחלוקת ומריבות; ואם יש מריבה, ניתן לפתור אותה בהידברות ובדרכי שלום.

**מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא**

אספר השיעורים	הפרקים	הנושאים	ארץ-ישראל שמיטה יובל דיני הגאולה (10)
3	כ"ה	שמיטה ויובל	
3	כ"ה	חובת הגאולה	
3	כ"ו	ברכות וקללות	
1		סיכום	
2	כ"ז	הקדש, סיום	חתימה (2)

מספר השיעורים	הנושא	פרק כ"ה	פרשת "כהר"
3	שמיטה ויובל		
3	חובת הגאולה		

פרק כ"ה - לימוד חובה

שמיטה ויובל - פסוקים א'-כ"ב

הפסוקים	הנושאים / שמיטה ויובל
א'-ד'	<p>מצוות השמיטה: מצוות השמיטה: "ושבתה הארץ שבת לה". (פסוק ב') "ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה לארץ". (פסוק ד')</p> <p>שמיטה ואמונה מצוות "עשה" לשבות מעבודת האדמה, דהיינו לשמוט את האדמה. שמיטה מלמדת כי הארץ שייכת לה', ובצוותו עלינו נשבות מעבודתה, כמובא במכילתא, בחקתי: "אמר הקב"ה: אני אמרתי תהיו זורעים שש שנים ומשמיטין לי שנה אחת, כדי שתדעו כי הארץ שלי היא".</p> <p>הלכות שמיטה יש לאתר בפסוק ב' את המילים, המלמדות כי השמיטה היא מהמצוות התלויות בארץ.</p> <p>איסור עבודת האדמה: איתור ארבע מצוות "לא תעשה" הנוהגות בשנת השמיטה בשדה ובכרם. (פסוקים ד'-ה')</p> <p>חובת הפקרה וקדושת הפירות מהפסוק "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" למדו חז"ל:</p>

**מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא**

<p>1. "שבת הארץ" הם הפירות הגדלים בשביעית, והרי הם הפקר לכול ואסור לנהוג בהם כמנהג בעל הבית.</p> <p>2. "לכם לאכלה". דרשו חכמים: דווקא לאכילה מותר, אבל אסור לעשות בהם מסחר, דהיינו עשיית רווח ממכר הפירות.</p> <p>3. "לכם לאכלה". דרשו חכמים: ולא להפסד (הפסד וביזיון), ומכאן שצריך לנהוג קדושה בפירות שביעית.</p>	
<p style="text-align: center;">קביעת היובל</p> <p>1 - "וספרת לך" - ספירת השנים על-ידי בית הדין. 2 - "וקדשתם" - קידוש שנת החמישים על-ידי הכרזה. כדברי הרמב"ם: "מצוות "עשה" לספור שנים שבע שבע, ולקדש שנת החמישים. שנאמר "וספרת לך שבע שבתות שנים . . . וקידשתם את שנת החמישים", ושתי מצוות אלו מסורין לבית דין הגדול בלבד. (הלכות שמייטה ויובל, פרק י' הלכה א')</p> <p style="text-align: center;">מצוות היובל</p> <p>בראשית השנה מקדשים את השנה כשנת יובל, וביום הכיפורים תוקעים בשופר "בכל ארצכם", בשנה זו חוזרים כל השדות לבעליהם, וכול העבדים משתחררים. שנת היובל היא שנת "קודש", וגם בה, כמו בשמיטה, אסורות עבודות האדמה: "לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזריה".</p>	ח'-י"ג
<p style="text-align: center;">ממכר הקרקעות "לפי שנים"</p> <p>משום שהשדות חוזרים לבעליהם ביובל, ערכם הכספי נקבע לפי הזמן עד היובל - "מספר שני {שנות} תבואות" שעתיד השדה לעשות עד היובל. משום כך, יש להדגיש: המוכר שדה, מוכר שנות שימוש בקרקע עד היובל. (כיון שאין יובל המכירה היא מכירה לצמיתות אלא אם כן הוסכם אחרת.)</p>	י"ד-כ"ד
<p style="text-align: center;">הבטחת ברכת הארץ לשומרי השמיטה והיובל</p> <p>שאלת העם: "מה נאכל? הן לא נזרע ולא נאסוף!" ותשובת ההבטחה: "וצוית את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים".</p>	י"ח-כ"ב

לפניכם תשובה לשאלה בשאלות הרשות

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

המופיעה בחוברת בעמוד הפתיחה לפרק כ"ה.

3. **רש"י:** מה לומדים מכך שהתורה כתבה שמצוות השביעית נאמרה למשה בסיני? הרי כל המצוות שבחומש ויקרא נאמרו למשה בסיני! (רש"י לפסוק א')

השאלה והתשובה של רש"י

"בהר סיני" - מה ענין שמטיה אצל הר סיני והלא כל המצוות נאמרו מסיני אלא מה שמטיה נאמרו כללותיה {ופרטותיה} ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך {שנויה בת"כ.

הרחבה: כל המצוות שבחומש ויקרא נאמרו למשה בסיני. לומדים זאת מהפסוק החותם את הספר: "אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני".
שאלה: מדוע בחרה התורה דווקא במצוות השמיטה כדי ללמדנו דבר זה?
תשובה: מפני שהזכירה התורה במצווה זו את מתנת הארץ, כנאמר "אשר אני נותן לכם".
לכן דקדקה התורה לומר "בהר סיני", כדי ללמדנו שמחמת המצוות שבהר סיני זכינו למתנת ארץ-ישראל.

בחוברת חלוקה של המלאכות האסורות בשביעית, חלוקה בין שדה לכרם, וציורים להמחשה. שאלות רשות, המשלבות חקירה ורגש ומדרשי תמונה.

פסוקים י"ג-י"ט: ראו שרטוט לחישוב קניה ופדיון לפי שנות השמיטה והיובל. פסוקים כ' -כ"ב: קשה להבין את השאלה על השנה השמינית. לכן כתבנו את השאלה, בתשובה יש חיזוק האמונה בה' גם בימנו.

"**וציזו את ברכתי**": ברכה אינה נושא מתמטי, אלא בהחלט ענין של אמונה, משום שהתוצאה המספרית של התבואה אינה עומדת ליחס חשבוני מוחלט, מכאן המסקנה: הברכה משמים.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

פרק כ"ה - לימוד חובה

חובת הגאולה / פסוקים כ"ה-נ"ה

הפסוקים	הנושאים / חובת הגאולה
כ"ה-כ"ח	דיני גאולת קרקע: "כי ימוך אחיך ומכר מאחזתו". 1. כאשר העני נאלץ למכור מנחלתו את קרקעותיו, הוא יכול לגאול אותן (לפדותן בדמים) בכל עת שירצה. 2. "ואם לא השיגה ידו", מצווה על קרובי משפחתו לגאול את הקרקע, כלומר: לפדות אותה בחזרה תמורת תשלום שווי שנות התבואה שנשארו עד היובל.
כ"ט-ל"ד	דינים נוספים של גאולה (אין חובה להיכנס לפירוט). "בית מושב עיר חומה", בתי הלויים ושדותיהם.
ל"ה-ל"ח	1. "וכי ימוך אחיך ומטה ידו". כאשר העני נזקק לסיוע כספי, יש מצוות "עשה" לסייע לו, שנאמר: "והחזקת בו". 2. מצוות "לא תעשה" ליטול ריבית על הלזואה, שנאמר: "את כספך לא תיתן לו בנשך, ובמרבית לא תיתן אכלך".
ל"ט-מ"ו	1. "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך": כאשר העני נאלץ למכור עצמו לעבד ליהודי, אסור לבעלים לנהוג בעבד "עבדת עבד" שיש בה ביזיון, 2. וכן אסור "לרדות בו" (להעסיקו במלאכה שאין בה צורך, רש"י) אלא להעסיקו "כשכיר כתושב יהיה עמך" להתנהג אתו כאילו היה פועל שכיר ואחיו, והטעם: "כי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד!"
ל"ז-נ"ה	"וכי תשיג יד גר ותושב" (נכרי שהתיישב ביניכם). כאשר נמכר יהודי לעבד לגוי היושב בארץ, חובה על קרובי משפחתו לגאול אותו, דהיינו לפדות אותו בתשלום דמי שנות העבדות שנשארו עד היובל.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

לימוד רש"י

פסוק ל"ה: "והחזקת בו". החובה לתשומת לב ולעזרה למנוע את נפילת החבר, ולא רק להקימו; אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד; משל ונמשל: למה זה דומה למשאוי שעל החמור וכו'...

פסוק ל"ט:

פסוק ל"ט: "עבדת עבד". על הקונה לשמור על כבודו של העבד ולא להעבידו בעבודה של גנאי.

פסוק מ"ב:

פסוק מ"ב: "כי עבדי הם. שטרי - קודם!"

פסוק מ"ג:

פסוק מ"ג: "לא תרדה בו". מלאכה שלא לצורך כדי לענותו, וגם הם מהדברים המסורים ללב, שנאמר בהם: "זיראת מא-להיך".

פרק כ"ו פסוקים א'-ב'

אזהרות עבודה זרה, שמירת שבת ומורא מקדש. פסוק א': "לא תעשו לכם אלילים". אזהרה וחיזוק לנמכר לבין עכו"ם, שלא יושפע מאדונו; הסבר כל פרשת "בהר" כהתדרדרות שלב אחר שלב, הנובעת מאי-הקפדה של מצוות השמיטה, לאור סמיכות הפרשיות.

הקדמה

בחלק זה של הפרק עוסקת התורה בחובת התמיכה באדם מישראל שנהיה עני, והיא מקור חשוב ללימוד ערכי נתינה, חסד וערבות הדדית. הפסוקים נחלקים לתת-יחידות, ולכולן פתיחה זרה, המתארת מצב שבו נהיה האדם מסכן ונזקק לסיוע וחסד מצד המשפחה והחברה. התורה מציגה מצבים שונים של הידרדרות, ובכל אחד מהם את חובת התמיכה והסיוע לנזקק. המצב הראשון ממשיך את נושא הקרקעות, והוא חובת הגאולה של קרקע שנמכרה על-ידי קרוב משפחה מחמת דוחקו. צורה לשונית מיוחדת לפרק זה היא: "כי ימוך אחיך" ומשמעה: ירד מנכסיו, ותרגומו - "יתמסכן".

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

ניתן לחלק את המצבים בפרק לפי הכותרות השונות:

המצב	כתוב בפסוק	הפסוקים
כאשר העני נאלץ למכור מנחלתו וקרקעותיו.	"כי ימוך אחיך ומכר מאחזתו"	כ"ה-ל"ד
כאשר העני נזקק לסיוע כספי.	"זכי ימוך אחיך ומטה ידו"	ל"ה-ל"ח
כאשר העני נאלץ למכור את עצמו לעבד לאחיו היהודי.	"זכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך"	ל"ט-מ"ו
כאשר העני נאלץ למכור את עצמו לעבד לגוי שהתיישב בארץ.	"זכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב"	ל"ז-נ"ה

ישנם פרטים רבים בפרק, והמורה יציג אותם כפי שיקול דעתו ובהתאם לרמת הכיתה. בכל מקרה חשוב להבין את הנושא הכללי של הפרק ואת הערך המשותף לפרטים השונים: הערבות ההדדית והסיוע לבן משפחה ולכל יהודי באשר הוא.

בחוברת

פסוקים כ"ג-מ"ו: עוסקים בנושאים רבים. מדובר ביחידות בקיאות, ועל חלקן יש להתעכב כגון: החזקת העני לפני שייפול פסוק ל"ה, איסור ריבית - פסוקים ל"ז-ל"ט. ניתן להסביר על "היתר עיסקא" בלקיחת הלוואה מהבנק; וכן על איסור ריבית במוצרים כגון: מי שהלווה מהשכן חלב קיבל חצי שקית, ומחזיר שקית שלמה.

דיני עבדים ל"ט-נ"ה: ניתן להזכיר את מה שלמדנו בפרשת "משפטים" בספר שמות ולקשר לנלמד שבו. יש תוספת דינים, אך בעיקר יש לעמוד על העקרונות: 1. בני ישראל הם עבדי ה', ולא עבדים לעבדים; 2. לאדון ישראל שיש לו עבד עברי יש מחויבות גדולה ולכן צריך לא לצער אותו, כל שכן בין בני אדם שאין ביניהם מחויבות של עבד ואדון שצריכים לכבד זה את זה.

בסוף יחידה זו כתבנו עבודת רשות על-פי רשי" לפרק כ"ו פסוק א'. יש לחדד את המסר שעברה גוררת עברה, והרצון של האדם להתפרנס בדרך הנוגדת את התורה יכולה להביא אותו למצב של הפסד.

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים'
על ספר ויקרא

מספר השיעורים	הנושא	פרק כ"ז	פרשת "בחוקותי"
3	הברכות והקללות		

הנושאים	הפסוקים	
<p>הברכות</p> <p>עקרון השכר והעונש בתנאי קיום התורה: "אם בחקתי תלכו וכו". בשעה שעם ישראל ישמור את המצוות ואת הברית, יחולו עליו רוב טובה ושפע הברכה.</p>		
<p>בביטחון</p> <p>"ונתתי שלום בארץ", "ורדפתם את אויביכם", ובהשראת השכינה</p> <p>"ונתתי משכני בתוכם והתהלכתי בתוכם. והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו-לי לעם".</p>	<p>בכלכלה</p> <p>"והשיג לכם דיש את בציר", "ואכלתם לחמכם לשבע", "וישן מפני חדש תוציאו".</p>	ג'-י"ג
<p>הקללות</p> <p>כאשר מואס עם ישראל במצוות ודוחה את הברית, מעניש אותם הקב"ה בעונשים על מנת לייסרם כדי שישובו בתשובה. וככל שבני ישראל "הולכים בקרי", דהיינו משייכים את המציאות למקרה וטוענים שאין הדברים באים מה'; או "שמקשים את לבם להימנע מהתקרב אלי" (רש"י על פי אונקלוס)- מחריף ה' את עונשם עד כדי עזיבת הארץ וציאה לגלות.</p>		י"ד-ל"ז
<p>פסוקי הנחמה</p> <p>בפסוקים אלו הבטחות ה' לישראל: 1 - מובטחים ישראל שיעשו תשובה שנאמר: "והתודו את עונם ואת עון אבתם". 2 - הקב"ה זוכר את הברית עם האבות (הבטחה שאיננה מופרת), שנאמר: "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק". 3 - מובטח לעם ישראל שלא יכלה, שנאמר: "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם, כי אני ה' א-להיהם".</p>		ל"ח-מ"ו

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

בחוברת

1. חשוב להדגיש את אהבת ה' לבני ישראל, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בפסוקים.
2. ראו הערה בחוברת על היחס בין הברכות לקללות.
3. עומק לימוד הקללות נתון לשיקול דעתו של המורה.
- ניתן ללמד כותרות ודוגמה או להתעכב בפירוט.
4. ראוי להתעכב וללמד את הנחמה בפסוקים ל"ד - מ"ו.

פרק כ"ז - לימוד חובה / חובת הגאולה

הפסוקים	הנושאים
א'-ח'	<p>ערכין: "איש כי יפליא נדר בערך נפשות".</p> <p>1. אחת מצורות ההתחייבות כלפי ההקדש היא כאשר אדם מפרש ("מפליא") ואומר על אדם אחר: "ערכו עלי".</p> <p>התחייבות זו חלה על האומר, ועליו לתת את הערך הקצוב בתורה לפי הערכים המנויים בפרשתנו, אם זכר או נקבה, וכן לפי גיל: מחודש עד חמש שנים, מחמש שנים ועד עשרים, מעשרים ועד ששים, ששים ומעלה.</p> <p>2. אם הנודר הוא "מצ" - עני, (פסוק ח'). יעריך הכהן את השגת ידו על פי מה שיש לאיש "וישאיר לו כדי חייו: מיטה, כר, כסת וכלי אומנות" (רש"י)</p> <p>3. פעולות אלו של ה"ערכין" וה"הקדשות" חותמות את ספר ויקרא, והן חלק מהפעולות שקשרו את האדם אל המקדש בחיי היום-יום.</p>
ט'-ל"ג	<p>הקדשות:</p> <p>בפסוקים ביטוי נוסף ומיוחד מאוד של הקדושה: יכול יהודי להקדיש לה' קרקעות, חפצים, והקדשו חל. (לשון חלות - מתקיים) אם הקדיש בהמה - תעלה לקרבן. ואם מבקש לפדות מההקדש, צריך להוסיף חומש, ודמיהם לבית המקדש.</p>
ל"ד	<p>פסוק סיום - חתימת הספר: "אלה המצות".</p>

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

בחוברת

ראו בחוברת את טבלת הפתיחה על פרק כ"ז.
בעזרתה ניתן לשתף את התלמידים בהקדמה על הפרק.

ניתן להקדים כי "הקדש" הוא סוג של קשר של האדם לבית המקדש. בתוך סוגי ההקדש יש גם מקדיש בהמה, אך גם מקדיש ערך אדם, חפצים או דברים אישיים.

גם היום יש סוג כזה של הקדש. יש המקדישים בניין לצורך בית כנסת או לישיבה שבה לומדים תורה, ויש המקדישים ספר תורה לבית כנסת.
הצד השווה שבכולם הוא הרצון להפוך דבר חומרי (כסף או שווה כסף) לשימוש של קודש. יש בכך גם הבעת רצון ומהות של אדם כי הכול שייך לה', וכשיש לאדם אפשרות, הוא מביא את הרצון לכלל מעשה לדברים שבקדושה.
דיני הקדשות נלמדים בבקיאות; היקף ועומק הלימוד בחוברת נתונים לשיקול דעתם של המורים.

קדושת מעשר שני

בשונה משאר ההקדשות שהן רשות, הקדש זה הוא חובה.
(בימינו מחללים מעשר שני על פרוטה (חמורה).
צרפנו ציורים להבנה ולהמחשה.

דין מעשר בהמה

מצורף ציור להמחשה, לשיקול דעתם של המורים: על מהות מצווה זו כתוב ב"ספר החינוך"
מצווה ש"ס: "משרשי המצוה, שהאל ברוך הוא בחר בעם ישראל וחפץ למען צדקו להיות כולם עוסקי תורתו ויודעי שמו, ובחכמתו משכם במצווה זו למען ילמדו יקחו מוסר, כי יודע אלקים שרוב בני אדם נמשכים אחר החומר הפחות בשגם הוא בשר, ולא יתנו נפשם בעמל התורה ובעסקה תמיד, (ע"פ: יש קשר לתחילת פרשת כמוקותי).

על כן סיבב בתבונתו ונתן להם מקום שידעו הכל דברי תורתו על כל פנים, שאין ספק כי כל אדם נמשך לקבוע דירתו במקום שממונו שם. ולכן בהעלות כל איש מעשר כל בקר וצאן שלו שנה שנה במקום שעסק החכמה והתורה שם והיא ירושלים, שעם הסנהדרין יודעי דעת ומביני מדע, וכמו כן נעלה לשם מעשר תבואתנו בארבע שני השמיטה, כמו שידוע שמעשר

מדריך למורה לחוברת 'תורת חיים' על ספר ויקרא

שני נאכל שם, ובן נטע רבעי שנאכל שם, על כל פנים או **ילך שם בעל הממון עצמו ללמוד תורה או ישלח לשם אחד מבניו שילמד שם ויהיה ניזון באותן פירות:** **ומתוך כך יהיה בכל בית ובית מכל ישראל איש חכם יודע התורה, אשר ילמד בחכמתו כל בית אביו, ובכך תימלא הארץ דעה את ה'.**

כי אם חכם אחד לבד יהיה בעיר או אפילו עשרה, יהיו הרבה מבני אדם שבעיר וכל שבן הנשים והילדים שלא יבואו לפניהם כי אם פעם אחת בשנה, או אפילו ישמעו דבריהם פעם בשבוע ילכו הכית וישליכו כל דברי החכם אחרי גום, אבל בהיות המלמד בכל בית ובית שוכן שם ערב ובוקר וצהרims ויזהירם תמיד, אז יהיו כולם, אנשים ונשים וילדים מוזהרים ועומדים ולא ימצא ביניהם שום דבר חטא ועוון, ויזכו למה שכתוב [ויקרא כ"ו, י"א - י"ב] ונתתי משכני בתוכם וגו' והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים":

חתימת הספר בפסוק המסיים מלמד כי כל ספר ויקרא נאמר למשה בסיני.

"אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי"

חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזַּק

ראוי שאת הפסוק האחרון יקראו כל תלמידי הכיתה בקול ויסיימו את הלימוד כשם שמסיימים חומש בבית הכנסת בקריאת "חזק חזק ונתחזק", מקורו בספר שמואל ב', פרק י' פסוק י"ב: **"חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעַד עַמֵּנוּ וּבְעַד עַרְי אֱלֹקֵינוּ וְה' יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינֵינוּ."**

ראוי לקיים סעודת מצווה לכבודה של תורה, ולאפשר לתלמידים להשתתף בדברי תורה על מעלתה של התורה ועל לימוד חומש ויקרא.